

ZBO-verantwoording 2010

1 maart 2011

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	5
2	Ontwikkelingen en resultaten	7
2.1	Belangrijkste ontwikkelingen en resultaten 2010	7
2.1.1	Plan van aanpak cultuurverandering DNB	7
2.1.2	Implementatie Visie DNB Toezicht 2010-2014	7
2.1.3	Internationaal toezicht	9
2.2	Onderzoeken	10
2.2.1	Parlementair onderzoek	10
2.2.2	Onderzoek DSB Bank	11
2.2.3	Onderzoek Algemene Rekenkamer	12
2.2.4	Evaluatie uit hoofde van Wet op het financieel toezicht	12
2.2.5	FSAP	12
2.3	Resultaten per doelstelling uit de ZBO-begroting	13
2.3.1	Goede uitvoering toezicht	13
2.3.2	Pro-actief inspelen op externe ontwikkelingen	14
2.3.3	Continue verbetering van toezicht	15
3	Toezicht	16
3.1	Bankwezen	16
3.1.1	Ontwikkelingen in de sector	16
3.1.2	Toezicht	18
3.2	Verzekeringsmaatschappijen	19
3.2.1	Ontwikkelingen in de sector	19
3.2.2	Toezicht	21
3.3	Pensioenfondsen	23
3.3.1	Ontwikkelingen in de sector	23
3.3.2	Toezicht	25
3.4	Overige instellingen	27
3.4.1	Beleggingsondernemingen en -fondsen	27
3.4.2	Trustkantoren en betaalininstellingen	28
3.5	Integriteittoezicht	28
3.5.1	Fiscale risico's	28
3.5.2	Hypotheekfraude	28
3.5.3	Sanctieregelgeving	29
3.5.4	Cliëntenonderzoek private banking	29
3.5.5	Vastgoed	29
3.6	Markttoetreding	29
3.6.1	Inschrijvingen in de registers	29
3.6.2	Verklaring van geen bezwaar	30
3.6.3	Toetsing beleidsbepalers	30
3.7	Handhaving en interventie	31
3.7.1	Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen	31
3.7.2	Handhaving ten aanzien van illegale instellingen	31
3.7.3	Maatregelen bij statistiekrapporteurs	32
3.7.4	Meldingen op grond van Sanctieregelgeving	32
3.7.5	Bezwaar- en beroepsprocedures	33
4	Kosten en financiering	35
4.1	Toezichtkosten	35
4.2	Kosten per doelgroep	35
4.3	Aansprakelijkstellingen	36
4.4	Financiering toezichtkosten	37

5	Controleverklaring	40
	Bijlage 1 bedrijfsvoering	42
	Bijlage 2 grondslagen kostentoerekening	43
	Gehanteerde sleutels	43
	Heffingssystematiek	43
	Bijlage 3 kosten toezicht	46
	Bijlage 4 afkortingenlijst	50

I INLEIDING

Als zelfstandig bestuursorgaan (ZBO) houdt de Nederlandsche Bank (DNB) toezicht op financiële instellingen. In deze verantwoording biedt DNB u een overzicht van de resultaten en de kosten van het prudentieel toezicht in 2010.

In 2010 zijn er verschillende externe onderzoeken geweest naar het functioneren van DNB als toezichthouder. DNB beschouwt dergelijke onderzoeken als onderdeel van haar continue streven naar een zo hoog mogelijke kwaliteit van haar toezicht en heeft de aanbevelingen aangegegrepen haar eigen werkwijze, besluitvorming en cultuur kritisch tegen het licht gehouden.

Effectief, vasthoudend en indringend toezicht: dat staat DNB voor ogen met de vele veranderingen die in het verslagjaar in gang zijn gezet. Verbeteringen ten aanzien van de vorm en inhoud van goed toezicht zijn in een stroomversnelling geraakt met de vraag vanuit de politiek om een plan van aanpak voor cultuurverandering, resulterend in effectiever toezicht. Belangrijke aandachtsgebieden vormen een breder, meer instellingsoverstijgend perspectief; grotere aandacht voor het bedrijfsmodel, de strategie, de cultuur en het gedrag van financiële instellingen; en werken aan veranderingen in de regelgeving. Met de herstructurering van het toezicht start per 1 januari 2011 een nieuwe, vijfde toezichtdivisie inclusief twee nieuwe afdelingen: interventie & handhaving, voor snelle, krachtige interventie bij onder toezicht staande instellingen, en de afdeling risicomanagement toezichtprocessen, ter bewaking van de kwaliteit van het toezicht.

De kosten van het toezicht bedragen in 2010 EUR 105,1 miljoen. Dat is EUR 11,9 miljoen lager dan begroot (EUR 117,0 miljoen). Dit wordt voornamelijk veroorzaakt doordat capaciteit van toezichthouders is ingezet voor werkzaamheden die, vanwege het publieke karakter, via de centrale banktaken bekostigd zijn. Het gaat om werkzaamheden voortkomend uit de uitvoeringsrol van DNB bij het depositogarantiestelsel en de betrokkenheid van DNB bij extern geïnitieerde onderzoeken naar de financiële crisis. Daarnaast heeft de verwachte toename van juridische kosten zich later gemanifesteerd dan voorzien. Hierdoor zijn deze kosten in het verslagjaar lager dan begroot. Tot slot zijn ook de pensioenlasten lager dan begroot. Onderstaande tabel toont de verdeling van de toezichtkosten over de sectoren.

Kosten en financiering toezicht

EUR miljoen ⁴

	Realisatie 2010	Begroting 2010	Vershil	Realisatie 2009	Realisatie 2008	Realisatie 2007
Banken ¹	42,81	46,92	-4,10	38,16	35,04	45,21
Pensioenfondsen	23,87	26,77	-2,90	23,71	17,15	21,38
Verzekeraars ²	27,81	30,84	-3,02	23,70	20,97	25,16
Overige instellingen en sanctiewet FEC-eenheid	9,86 0,79	10,94 1,57	-1,08 -0,77	9,07 0,84	7,95 0,14	10,51 0,00
Totaal toezichtkosten	105,16	117,03	-11,87	95,47	81,24	102,26
Bijdrage instellingen Gemiddeld aantal fte's ³	80,82 625	91,80 645	-10,98 -20	74,65 641	58,74 642	84,94 657

¹ Banken inclusief Electronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

² Inclusief kosten zorgverzekeraars ad EUR 4,14 miljoen (begroot EUR 4,85 miljoen).

³ Direct personeel plus toegerekende ondersteuning (182,1 fte in 2010).

⁴ Totalen kunnen afwijken van een optelling wegens afrondingsverschillen.

Leeswijzer

Hoofdstuk 2 biedt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten in het toezicht, waarbij ook de onderzoeken naar het optreden van DNB worden besproken. In haar begroting voor 2010 had DNB zich drie hoofddoelstellingen voor het toezicht gesteld.

Per doelstelling wordt verantwoord welke resultaten zijn geboekt.

In hoofdstuk 3 doet DNB verslag van de belangrijkste ontwikkelingen in de financiële sector en de rol en activiteiten van de toezichthouder per sector: banken, verzekeraars, pensioenfondsen en andere financiële instellingen.

Hoofdstuk 4 biedt informatie over de toezichtkosten, de financiering van het toezicht en aansprakelijkstellingen.

Sluitstuk van deze verantwoording vormt de externe controleverklaring (Hoofdstuk 5).

Bijlage 1 geeft een toelichting op de bedrijfsvoering van DNB, bijlage 2 een beschrijving van de gehanteerde grondslagen voor de kostentoerekening en de heffingssystematiek en bijlage 3 geeft een gedetailleerd overzicht van de kosten van het toezicht in historisch perspectief.

Een toelichting op de governance, risicobeheersing, doelmatigheid en rechtmatigheid van DNB in 2010 is opgenomen in hoofdstuk 7 van het DNB Jaarverslag 2010.

2 ONTWIKKELINGEN EN RESULTATEN

2.1 Belangrijkste ontwikkelingen en resultaten 2010

Effectief, vasthoudend en indringend toezicht: dat staat DNB voor ogen met de vele veranderingen die in het verslagjaar in gang zijn gezet. Tegelijkertijd krijgt het Europese toezicht een nieuwe impuls met de vorming van nieuwe Europese toezichtorganisaties.

2.1.1 Plan van aanpak cultuurverandering DNB

Dit voorjaar ontwikkelde DNB een nieuwe visie op haar toezicht. Verbeteringen ten aanzien van de vorm en inhoud van goed toezicht kwamen in een stroomversnelling met de vraag vanuit de politiek om een plan van aanpak cultuurverandering voor een effectiever toezicht. DNB diende in augustus 2010 een plan in bij de minister van Financiën, dat vervolgens is besproken in de Tweede Kamer. Belangrijke aandachtsgebieden vormden cultuur- en verandermanagement en de aanpassing van de toezichtprocessen en de organisatiestructuur. Inspiratie voor het Plan van aanpak bood het IMF-paper 'The making of good supervision: learning to say no'. Uiteraard is ook gebruik gemaakt van de aanbevelingen van de commissies Scheltema en De Wit. Ter advisering heeft de directie drie deskundigen aangezocht: de hoogleraren Jean Frijs en Janka Stoker en voormalig Shell-topman Jeroen van der Veer. In februari 2011 is het document 'Uitvoering Plan van aanpak cultuurverandering toezicht DNB' gepubliceerd. Het document geeft de stand van zaken weer van de acties uit het plan van aanpak uit augustus 2010. Kort samengevat is de conclusie dat alle voorgestelde acties met de deadline van 1 januari 2011 uit het plan van aanpak zijn gerealiseerd (zie het statusoverzicht op hoofdpijnen hieronder). De inrichting van een additionele, crossectorale toezichtdivisie inclusief twee nieuwe afdelingen – de afdeling Interventie & handhaving voor snelle krachtige interventie bij onder toezicht staande instellingen, en de afdeling Risicomanagement toezichtprocessen ter bewaking van de kwaliteit van het toezicht – en de nieuwe expertisecentra, zijn hier de meest concrete voorbeelden van. Ook op het gebied van indringend en vasthoudend toezicht, risicomethodologie, opleiding, werving en selectie, roulatie en interactie tussen micro- en macroprudentieel toezicht zijn duidelijke stappen gezet. Het uiteindelijke doel is te komen tot een effectief toezicht dat zichzelf telkens vernieuwt. De gerealiseerde acties hebben een fundament gelegd om de beoogde veranderingen te verankeren in de organisatiestructuur en werkprocessen. DNB houdt haar aandacht gericht op het realiseren en vasthouden van de beoogde veranderingen in het gedrag en de cultuur van de organisatie.

2.1.2 Implementatie Visie DNB Toezicht 2010-2014

DNB publiceerde in maart 2010 de Visie DNB Toezicht 2010-2014. Daarbij koos DNB voor drie speerpunten: een breder, meer instellingsoverschrijgend perspectief; grotere aandacht voor het bedrijfsmodel, de strategie, de cultuur en het gedrag van financiële instellingen; en werken aan veranderingen in de regelgeving.

Om vaker te kunnen werken vanuit een instellingsoverschrijdend perspectief is gekozen voor versterking van de rol van de expertisecentra, de creatie van nieuwe expertisecentra en de samenbundeling van deze expertises in een nieuwe toezichtdivisie. Met hetzelfde oogmerk is de samenwerking tussen het macroprudentiële en microprudentiële toezicht geïntensiveerd en wordt de risico-analysemethode aangepast.

Tweede speerpunt is meer aandacht voor het bedrijfsmodel, de strategie, het gedrag en de cultuur van financiële instellingen. Knelpunten op deze terreinen kunnen namelijk een voorbode zijn van een verslechtering van de solvabiliteit en liquiditeit. In 2010 is een beoordelingskader bedrijfsmodel en strategie opgesteld en ingebed in de risicoanalyseprocessen. Ook is onderzoek gedaan naar strategische risico's in de verzekeringssector. Het blijft niet bij onderzoek: waar nodig geeft DNB signalen af. In 2011 voert DNB themaonderzoeken uit naar de levensvatbaarheid van bedrijfsmodellen van banken en verzekeraars.

Ter beoordeling van cultuuraspecten ontwikkelde DNB een nieuw kader als onderdeel van de reeds bestaande risicoanalysemethode. Het nieuwe expertisecentrum Cultuur, Organisatie en

Acties plan van aanpak – samenvatting en status op hoofdlijnen

Actie	Timing conform plan van aanpak (augustus 2010)	Huidige status
Organisatie		
Nieuwe afdeling interventie	1/1/2011	gerealiseerd
Nieuwe afdeling risicomangement toezichtprocessen	1/1/2011	gerealiseerd
Expertisecentrum gedrag en cultuur	1/1/2011	gerealiseerd
Nieuwe crosssectorale toezichtdivisie	1/1/2011	gerealiseerd
Mensen		
Aanpassing functieprofielen	2010 – 3 ^e kw	gerealiseerd
Intensivering opleidingsprogramma	2010 – 3 ^e kw	gerealiseerd
Aanscherping roulatiebeleid medewerkers	begonnen	gerealiseerd
Project 'Vanaf Nu'	begonnen	gerealiseerd
Aanpassing werving en selectie	begonnen	gerealiseerd
Accountability en transparantie		
IMF FSAP	2010 – 4 ^e kw	gerealiseerd
Algemene Rekenkamer periodieke analyse	2010/2011	1 ^e fase onderzoek afgerond. Start 2 ^e fase ter overweging bij ARK
Nieuw mandaat Raad van Commissarissen	2011/2012	wetgeving in ontwikkeling
Peer reviews door Europese toezichthouders	2010/2011	gerealiseerd
Nieuwe focus in toezicht		
Instellingsoverschrijdend	begonnen	geïmplementeerd
Financieel risico afdelingen	1/1/2011	gerealiseerd
Macroprudentiële oriëntatie	begonnen	geïmplementeerd
Bedrijfsmodellen en strategie	begonnen	geïmplementeerd
Randvoorwaarden		
Wetgeving	2011/2012	in ontwikkeling
Financiering	Financiën/SZW	gerealiseerd met taakstelling

Integriteit gaat hiermee aan de slag. Prioriteit in 2011 krijgt onderzoek naar beloningen, de bestuurlijke effectiviteit en voorbeeldgedrag van bestuursleden.

Derde speerpunt van de visie is het werken aan veranderingen in de regelgeving. Tijdens de kredietcrisis is gebleken dat het toezichtinstrumentarium op een aantal punten tekort schiet. DNB heeft haar wensen voor betere regelgeving samengebracht in haar jaarlijkse 'Wetgevingsbrief' aan de minister van Financiën, die deze brief vervolgens op 25 oktober 2010 aan de Tweede Kamer heeft verzonden. De minister geeft hoge prioriteit aan de versterking van het raamwerk voor crisismanagement en is eind 2010 met voorstellen gekomen. Ook komt de minister in 2011 met een definitief voorstel voor de hervorming van het bestaande depositogarantiestelsel naar een nieuw stelsel op basis van ex-ante risicogedifferentieerde premies. Tevens zal de minister een voorstel afronden om de maximale uitbetalingstermijn aan door faillissement gedupeerde rekeninghouders te verkorten van drie maanden naar twintig werkdagen, conform de Europese regelgeving.

2.1.3 Internationaal toezicht

Versterking Europees toezicht

In 2010 is in Europa een akkoord bereikt over de versterking van het Europese toezicht. Per 1 januari 2011 is de European Systemic Risk Board (ESRB) van start gegaan voor de identificatie en analyse van macroprudentiële risico's, het afgeven van risicowaarschuwingen en het doen van aanbevelingen aan lidstaten en toezichthouders. De comités waarin Europese toezichthouders samenwerken zijn per 1 januari 2011 vervangen door drie nieuwe organisaties: de European Banking Authority (EBA), de European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) en de European Securities and Markets Authority (ESMA). Deze European Supervisory Authorities (ESA) fungeren als netwerk voor nationale toezichthouders en hebben een belangrijke rol bij de convergentie van toezichtpraktijken in Europa voor respectievelijk banken, verzekeraars en pensioenfondsen en financiële markten.

De autoriteiten krijgen meer taken en bevoegdheden dan de oude Europese toezichtorganen en worden de komende tijd sterk uitgebreid. Samen met de Colleges of Supervisors vormen zij het nieuw te vormen European System of Financial Supervisors (ESFS).

In een College of Supervisors voor het prudentieel toezicht op een internationale financiële groep zitten toezichthouders uit alle landen waarin die groep opereert. De geconsolideerde toezichthouder heeft in het college coördinatietaken op het gebied van informatieuitwisseling, toezichtactiviteiten en voorbereiding van de leden op een crisis. De vorming van colleges voor internationaal opererende financiële ondernemingen is verplicht gesteld in de nieuwe Europese wetgeving. Hierop vooruitlopend heeft DNB colleges opgezet voor ING, AEGON, Rabobank, ABN AMRO en Eureko. Als hoofdtoezichthouder is DNB binnen deze colleges verantwoordelijk voor het coördineren van de taken. Tegelijkertijd neemt DNB deel aan de colleges voor onder andere Deutsche Bank, Allianz, Swiss Re, Royal Bank of Scotland, BNP Paribas, Société Générale en Lloyds Banking Group. Op initiatief van DNB is in de colleges voor Rabobank en ING, AEGON en Eureko, in aanvulling op de reguliere agenda, de strategie van de financiële groep besproken. Ook is een groepsbrede risicoanalyse besproken en gedeeld met de college-leden. Tevens heeft DNB de voorbereidingen voor Solvency II voor de colleges van de verzekeraars AEGON, ING en Eureko gecoördineerd.

Toezicht BES-eilanden

Sinds 10 oktober 2010 houdt DNB toezicht op de financiële instellingen op de BES-eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Dit naargelang aanleiding van de staatkundige hervorming in het Caribisch gebied. De Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten, de lokale bankiersvereniging van de BES-eilanden, het Nederlandse ministerie van Financiën en DNB zijn bezig met het opzetten van een Caribisch depositogarantiestelsel. De website bes.dnb.nl geeft meer informatie over het toezicht van DNB op de financiële instellingen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba.

Bazel III

De regeringsleiders van de G20 bekrachtigden op 12 november 2010 Bazel III, het nieuwe internationale kapitaalraamwerk van het Bazels Comité van banktoezichthouders, dat onder voorzitterschap staat van DNB president Wellink. Onder Bazel III moeten banken meer kapitaal gaan aanhouden en bovendien moet een groter deel van dat kapitaal van hoge kwaliteit zijn. De kapitaaleisen voor sommige risicovolle activiteiten worden aangescherpt. Nieuw is de leverage ratio als aanvullende, niet-risicogebaseerde solvabiliteitsratio. Tevens stelt Bazel III eisen aan de liquiditeit van banken op de korte en de langere termijn. Verder moeten banken extra buffers aanhouden om verliezen op te vangen en een eventuele excessieve kredietgroei te beperken. Bazel III zal stapsgewijs worden ingevoerd en uiterlijk op 1 januari 2019 volledig in werking zijn getreden. Onder druk van marktpartijen en rating agencies zullen veel banken eerder stappen zetten en meer kapitaal aanhouden dan de minimumvereisten onder Bazel III zullen afdwingen. Voor de invoering moet eerst de Europese wetgeving en vervolgens de nationale wetgeving worden aangepast. Op Europees niveau is dit proces in gang gezet. In de Europese wetgeving wordt Bazel III verankerd door middel van wijzigingen in de Capital Requirements Directive (CRD). De CRD is op haar beurt in de Nederlandse wetgeving verankerd in de Wet op het Financieel Toezicht (Wft) en bijbehorende lagere regelgeving. De feitelijke uitvoering van de CRD ligt besloten in een aantal toezichthouderregelingen van DNB. Alle bij DNB onder toezicht staande banken zullen uiteindelijk aan de eisen van Bazel III moeten voldoen.

Stress testen

DNB gebruikt stress testen sinds 2004 als instrument ter beoordeling van de financiële stabiliteit en voor het toezicht op individuele financiële ondernemingen. De financiële ondernemingen zelf moeten de stress testen uitvoeren als onderdeel van hun reguliere risicobeoordeling. De uitkomsten van stress testen bieden de toezichthouder belangrijke informatie voor de vaststelling van de gewenste kapitaalniveaus voor financiële instellingen. In de zomer van 2010 hebben vier Nederlandse banken, te weten Rabobank, ING, ABN AMRO en SNS Bank, in samenwerking met DNB, deelgenomen aan de macro-stress test van het Europese Comité van Banktoezichthouders (Committee of European Banking Supervisors, dat per 1 januari 2011 is opgevolgd door de nieuwe European Banking Authority (EBA; zie eerder in dit hoofdstuk). Doel van deze test was meer inzicht te verkrijgen in het weerstandsvermogen van de Europese bancaire sector. Getest werden het kredietrisico, marktrisico en landenrisico. Uit de test bleek dat de Tier-1 ratio van de Nederlandse banken ruim boven de door CEBS vastgestelde *benchmark* van 6% lag, dus ook aanzienlijk hoger dan het wettelijke vereiste minimum van 4%. Voor het eerst werden de testresultaten per bank bekend gemaakt, waarmee werd afgeweken van de ongeschreven Europese regel om de resultaten alleen op geaggregeerd niveau te publiceren. Hiertoe werd besloten vanwege de onrust op de financiële markten.

Eerder dat jaar, in maart 2010, heeft het Europese Comité van Verzekeringstoezichthouders (CEIOPS) de geaggregeerde uitkomsten van een stress test voor verzekeraars bekend gemaakt. De resultaten laten zien dat de deelnemende verzekeringsgroepen in staat zijn om de gevolgen van zware schokken te weerstaan. Daarnaast heeft DNB zelf ook macro-stress testen uitgevoerd, ook bij de pensioenfondsen. De uitkomsten hiervan zijn besproken met de betrokken instellingen. De resultaten zijn toegepast in het toezicht bij de beoordeling van de kapitaalpositie van de instellingen. Ook in de komende jaren zullen stress testen belangrijk zijn voor het prudentiële toezicht op nationaal en internationaal niveau. Zowel EBA als EIOPA heeft aangekondigd in 2011 opnieuw stress testen te zullen uitvoeren.

2.2 Onderzoeken

In 2010 zijn er verschillende externe onderzoeken geweest naar het functioneren van DNB als toezichthouder. Een aantal van deze onderzoeken is nog niet afgerond. DNB hecht eraan binnen de door de wet gestelde beperkingen zo transparant mogelijk verantwoording af te leggen. DNB meent dat een open discussie nodig is over de vraag of het voor haar toepasselijke geheimhoudingsregime nog voldoet aan de eisen van transparantie die het huidige politieke en maatschappelijke klimaat stellen. Ze beschouwt onderzoeken en de daaruit te trekken lessen als onderdeel van haar continue streven naar een zo hoog mogelijke kwaliteit van haar toezicht. Over vijf externe onderzoeken wordt in het ZBO-verantwoording gerapporteerd.

Van de reeds afgeronde externe onderzoeken – ook waar het gaat om onderzoeken van voor 2010 – heeft DNB de aanbevelingen in kaart gebracht, benodigde actiepunten geformuleerd en de uitvoering daarvan ter hand genomen. De opvolging van de aanbevelingen wordt nauwgezet bewaakt. DNB is een kritische en lerende organisatie en heeft als beleid dat onderzoeken plaatsvinden als daartoe aanleiding is.

2.2.1 Parlementair onderzoek

Op 10 mei 2010 ontving de Tweede Kamer de resultaten van het eerste deel van het onderzoek van de door haar op 24 juni 2009 ingestelde tijdelijke commissie onderzoek financieel stelsel (naar haar voorzitter ook 'Commissie De Wit'). Dit deel betrof de oorzaken van de kredietcrisis en bevatte 27 aanbevelingen voor de stakeholders binnen het Nederlandse financiële stelsel, zoals banken, toezichthouders en de politiek. DNB sluit zich aan bij het pleidooi van de Commissie voor onverminderde urgentie van reflectie en verandering en kan zich goed vinden in bijna al de daaruit voortvloeiende aanbevelingen. Dit heeft DNB toegelicht in haar reactie op het rapport, die de minister van Financiën op 20 december 2010 doorstuurde aan de Tweede Kamer. Met de Commissie vindt DNB dat het toezicht op Europees niveau moet worden versterkt. DNB werkt actief mee aan een versterking van het toezicht- en handhavingsinstrumentarium, onder meer door een uitbreiding van interventie-instrumenten en een verdere ontwikkeling van het macro-prudentiële raamwerk. Zij pleit

voor een betere weerspiegeling van risico's in de kapitaaleisen die aan banken worden gesteld, door snelle implementatie van de nieuwe maatregelen van het Bazels Comité (Bazel III). DNB is verder verheugd dat naleving van de Code Banken hoog op de agenda staat. Relevant daarbij is dat de Wft (en dus niet de Code) het kader en handhavinginstrumentarium biedt voor de toezichthouders. Waar aanscherpingen nodig zijn, is derhalve wijziging van de Wft nodig. Daarnaast is risicomanagement van financiële instellingen de komende jaren één van de speerpunten van het toezicht door DNB. Ook zal DNB scherper kijken naar de deskundigheid van beleidsbepalers en de effectiviteit van de RvB en RvC. Verder is DNB van mening dat net als in ons omringende landen de aansprakelijkheid van de Nederlandse financiële toezichthouders wordt uitgesloten, althans wordt beperkt tot gevallen waarin sprake is van opzet of grove schuld. Bij haar reactie op het rapport De Wit heeft DNB een overzicht gevoegd van de belangrijkste actiepunten voor DNB die voortvloeien uit de lessen die in de afgelopen jaren zijn getrokken. Tevens plaatst DNB in haar reactie enkele belangrijke nuanceringspunten bij de bevindingen van de Commissie bij haar onderzoek naar twee casusposities, ABN AMRO en Landsbanki (aanbieder van het spaarproduct Icesave). Hiervoor wordt verwezen naar de bijlage bij de kabinetsreactie op de aanbevelingen uit het eindrapport van de tijdelijke commissie onderzoek financieel stelsel (Kamerstukken II 2010/11 31980, nr. 16).

Het tweede deel van het onderzoek wordt uitgevoerd als parlementaire enquête, door de hiertoe op 16 november 2010 ingestelde parlementaire enquêtecommissie financieel stelsel, ook onder voorzitterschap van de heer De Wit. Dit deel richt zich op de maatregelen die door de Nederlandse autoriteiten zijn getroffen in reactie op de crisis:

- de deelneming van de Nederlandse Staat in Fortis
- de kapitaalfaciliteit waarvan gebruik is gemaakt door ING, Aegon en SNS
- de back-up faciliteit voor ING
- de kapitaalinstrumenten ten behoeve van ABN AMRO
- de garantiefaciliteit waarvan gebruik is gemaakt door Fortis Bank Nederland, ING, Lease Plan, SNS, NIBC en Achmea
- de verruiming van het DGS tot 100.000 euro op 7 oktober 2008
- het garanderen van de Icesave tegoeden en de voorfinanciering door de Nederlandse Staat van de uitkering door het IJslandse DGS.

DNB werkt, net als in fase 1, binnen de wettelijke grenzen van de op haar rustende geheimhoudingsplicht volledig mee aan het onderzoek. Zij verstrekt net als in de eerste fase schriftelijke informatie over de genoemde onderwerpen. Verder zullen vertegenwoordigers van DNB onder ede worden gehoord over deze onderwerpen. De Commissie De Wit verwacht eind 2011 haar rapport met de bevindingen van de parlementaire enquête op te leveren.

2.2.2 Onderzoek DSB Bank

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de minister van Financiën de commissie Scheltema ingesteld om een zogenoemd toezicht op toezicht uit te voeren op basis van artikel 1:42 Wet op het financieel toezicht. Deze commissie heeft onderzoek gedaan naar

- de gang van zaken bij DSB Bank
 - de handelswijze van (voormalige) bestuurders en commissarissen,
 - de handelswijze van DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM) in het DSB Bank-dossier en hun onderlinge samenwerking ter zake
 - de rol van het Ministerie van Financiën
 - de toereikendheid van de relevante regels uit hoofde van de Wet op het financieel toezicht.
- Het 'Rapport van de Commissie van onderzoek DSB Bank' is op 29 juni 2010 gepresenteerd aan de minister van Financiën.

Naast het leiden van het DSB Bank onderzoek heeft professor Scheltema op persoonlijke titel getoetst of DNB en de AFM de hertoetsing van betrouwbaarheid en deskundigheid van voormalige bestuurders en commissarissen van DSB Bank zorgvuldig hebben uitgevoerd en of zij in redelijkheid tot hun oordelen hebben kunnen komen. Enkel bestuurders en commissarissen die nog een beleidsbepalende functie vervulden in de financiële sector kwamen voor hertoetsing in aanmerking: twee voormalig DSB bestuurders zijn door DNB hertoetst op betrouwbaarheid en deskundigheid en twee voormalig DSB commissarissen zijn hertoetst op

betrouwbaarheid. Professor Scheltema komt tot de conclusie dat DNB in alle oordelen in redelijkheid tot haar eindoordeel heeft kunnen komen. Ten aanzien van één hertoetsing is Scheltema van mening dat die onvoldoende voortvarend genoeg is afgehandeld. Wat betreft de andere drie hertoetsingen komt Scheltema tot de conclusie dat die zorgvuldig zijn uitgevoerd.

2.2.3 Onderzoek Algemene Rekenkamer

In het najaar van 2010 is de Algemene Rekenkamer (ARK), in het kader van haar onderzoeksreeks 'Toezicht op markten', begonnen met fase II van haar specifiek op DNB gerichte onderzoek. Het eindrapport over Fase I, dat zich richtte op het toezicht van DNB op de stabiliteit van het financiële stelsel, is medio december 2009 gepubliceerd. Fase II valt op haar beurt in twee delen uiteen. Het eerste deel richt zich op de opzet van het toezicht van DNB op banken, in het bijzonder het toezicht op kapitaalbuffers. Dit deel is in het verslagjaar afgerond. Deel II zal zich toeleggen op de werking van de in deel I onderzochte toezichtssystematiek en -opzet en zal in de loop van 2011 worden voltooid. Het doel van het onderzoek is na te gaan of het functioneren van DNB als prudentieel toezichthouder en de invulling van de ministeriële verantwoordelijkheid door de minister van Financiën, adequaat zijn. Daartoe wordt ondermeer onderzocht of het toezicht van DNB op banken in opzet voldoende waarborgen bevat om te waken over de stabiliteit van financiële instellingen en op welke wijze deze waarborgen uitwerken bij het toezicht van DNB op kapitaalbuffers van banken. Voorts zal de ARK aandacht besteden aan de vraag op welke wijze de minister van Financiën invulling geeft aan zijn ministeriële verantwoordelijkheid. Bij het onderzoek zal de ARK rekening houden met de uitkomsten van verschillende in- en externe onderzoeken die de afgelopen periode reeds rond DNB hebben plaatsgevonden.

2.2.4 Evaluatie uit hoofde van Wet op het financieel toezicht

Op grond van de Wet op het financieel toezicht (Wft, artikel 1:44) heeft het Ministerie van Financiën op 24 augustus 2010 verslagen naar de Kamer gestuurd over het functioneren van AFM en DNB als toezichthouders en de samenwerking tussen beide.

Het onderzoek naar het functioneren van de toezichthouders heeft het ministerie zelf uitgevoerd. In het verslag wordt ingegaan op de vormgeving van de organisatie en dan met name de interne governance en de externe verantwoording, de inrichting van het toezichtbeleid en belangrijke indicatoren van het toezicht. DNB neemt de aanbevelingen ter harte en heeft de hiervoor benodigde acties inmiddels gestart, ondermeer via de implementatie van de Visie DNB Toezicht 2010 – 2014 en aan de hand van het plan van aanpak voor cultuurverandering.

De evaluatie van de samenwerking tussen toezichthouders is uitgevoerd door een extern onderzoeksbureau, uitmondend in een afzonderlijke rapportage. De uitkomsten van de analyse geven het beeld dat de samenwerking tussen de toezichthouders op het terrein van de financiële markten in het algemeen en structureel gezien op orde is.

2.2.5 FSAP

Eind 2010 heeft het IMF in Nederland een FSAP-analyse uitgevoerd. Het Financial Sector Assessment Program is een regulier programma van het IMF waarin ervaren experts onderzoek doen naar de stabiliteit van de financiële sector en de kwaliteit van het toezicht. Het programma staat internationaal goed aangeschreven. Nederland heeft eerder in 2004 een dergelijk onderzoek ondergaan. DNB had om een update hiervan gevraagd in het kader van het plan van aanpak van augustus 2010.

Een regulier onderdeel van een FSAP is het uitvoeren van een gevoeligheidsanalyse ten aanzien van de financiële sector (stress testen). De voorlopige resultaten van het onderzoek van het IMF laten zien dat de Nederlandse financiële sector goed in staat lijkt te zijn om schokken op te vangen. Tevens wordt de kwaliteit van het toezicht in Nederland als goed beoordeeld ten opzichte van internationaal erkende standaarden. Het toezichtraamwerk is sinds 2004 in belangrijke mate versterkt en met het Twin Peaks model loopt Nederland internationaal voorop.

Het IMF heeft tevens een aantal aanbevelingen gegeven. Deze hebben onder andere betrekking op voldoende beschikbaarheid van financiële gegevens, het waarborgen van de onafhan-

kelijkheid, het toezicht op (internationale) groepen en het versterken van het crisismanagement. DNB zal actief invulling geven aan deze aanbevelingen.

Het IMF heeft de voorlopige bevindingen op de website geplaatst (www.imf.org/external/np/ms/2010/121410.htm). In de komende periode zal het IMF definitieve rapport samenstellen, dat in de loop van dit jaar in de Executive Board van het IMF zal worden besproken en daarna in principe openbaar zal worden.

2.3 Resultaten per doelstelling uit de ZBO-begroting

In aanvulling op paragraaf 2.1, waarin de belangrijkste ontwikkelingen en resultaten worden geschetst, geeft DNB in deze paragraaf verantwoording over de geboekte resultaten per doelstelling uit haar ZBO-begroting. In deze begroting stelde DNB zich drie hoofddoelstellingen: goed uitvoeren toezicht, proactief inspelen op externe ontwikkelingen en continu verbeteren van het toezicht. Per doelstelling zijn de resultaten gegeven.

2.3.1 Goede uitvoering toezicht

Voor de goede uitvoering van het toezicht heeft DNB conform de begroting de onderstaande resultaten geboekt.

Doelstelling 1: goede uitvoering toezicht

- a) Toezicht op governance en integriteit versterkt t.a.v. beloningsbeleid, deskundigheids-toetsing en gedrag en cultuur
- b) Stress testen verder uitgebouwd en bijgedragen aan nieuwe Guidelines for Stress testing
- c) Invoering van Payment Services Directive voorbereid, maar nog niet afgerond

Toezicht op governance en integriteit versterkt

Het Europees Parlement en de Europese Raad van ministers van Financiën hebben najaar 2010 ingestemd met de wijziging van het Capital Requirement Directive III (CRD III), inclusief de nieuwe beginselen voor een beheerst beloningsbeleid. DNB implementeert deze beloningsbeginselen via een toezichthouderregeling. Deze regeling is van toepassing op banken, verzekeraars, premiepensioeninstellingen en beleggingsondernemingen. De beginselen voor een beheerst beloningsbeleid zijn ook van toepassing op pensioenfondsen. In het verslagjaar heeft DNB onderzoek gedaan naar het beloningsbeleid van grote banken en verzekeraars om te beoordelen in hoeverre dit beleid in overeenstemming is met de internationaal geldende principes alsmede met de beloningsprincipes die DNB en de AFM in mei 2009 hebben opgesteld voor Nederlandse ondernemingen. Najaar 2010 onderzocht DNB hoe ver banken zijn met de aanpassing van het beloningsbeleid aan de CRD III.

DNB en de AFM ontwikkelden afgelopen jaar een beleidsregel voor de deskundigheid van beleidsbepalers van financiële instellingen. Deze beleidsregel is per 1 januari 2011 in werking getreden. Met deze regel komt er meer duidelijkheid over de wettelijke vereisten voor deskundigheid. De belangrijkste uitgangspunten zijn dat deskundigheid continu geldt als eis voor alle beleidsbepalers en dat iedere onderneming zelf verantwoordelijk is voor de deskundigheid van haar beleidsbepalers en zich daarvan moet blijven vergewissen. De toezichthouder toetst de deskundigheid van beleidsbepalers aan de hand van de voorwaarden in de beleidsregel. Deskundigheid is gedefinieerd als een samenbundeling van kennis, vaardigheden en professioneel gedrag, die te meten zijn aan de hand van opleiding, ervaring en competenties. Beleidsbepalers dienen deskundig te zijn met betrekking tot (1) bestuur, organisatie en communicatie, (2) producten, diensten en markten waarop de onderneming actief is, (3) beheerste en integere bedrijfsvoering, en (4) een evenwichtige en consistente besluitvorming. Er gelden gelijke eisen voor alle beleidsbepalers, inclusief de leden van de Raad van Commissarissen. Bij de toetsing houdt DNB rekening met de functie van de beleidsbepaler, met de aard, omvang, complexiteit en het risicoprofiel van de onderneming, alsook met de samenstelling en het functioneren van het collectief van beleidsbepalers.

In het toezicht op gedrag en cultuur van financiële ondernemingen viel de nadruk op de zorgvuldigheid van de besluitvorming en op de consistentie van het handelen van deze instellingen. Dat betekent dat wordt getoetst in hoeverre een onderneming rekening houdt met alle relevante belangen alvorens een besluit te nemen alsmede of de onderneming handelt in lijn

met haar eigen doelstellingen, principes en keuzes. Met de onderzoeksresultaten uit 2010 gaat DNB in 2011 verder aan de slag in het toezicht op gedrag en cultuur. DNB blijft een scherp oog houden voor de kern van een integere bedrijfscultuur: een cultuur die het nemen van individuele professionele verantwoordelijkheid stimuleert en beloont en waar men handelt in de geest van de wet. Waar mogelijk werkt DNB samen met de AFM en andere relevante toezichthouders op dit terrein.

Stress testen verder uitgebouwd

Financiële ondernemingen moeten zelf stress testen uitvoeren als onderdeel van hun reguliere risicobeoordeling. Daarnaast hebben vier Nederlandse banken in de zomer van 2010 in samenwerking met DNB, deelgenomen aan de macro-stress test van het Europese Comité van Banktoezichthouders (CEBS). Het Europese Comité van Verzekeringstoezichthouders (CEIOPS) heeft eveneens een stress test uitgevoerd onder verzekeraars, terwijl DNB zelf ook macro stress testen uitvoert. DNB was in 2010 actief betrokken bij de ontwikkeling van nieuwe Guidelines for Stress testing door CEBS. Deze Guidelines zijn in juli 2010 gepubliceerd en ultimo 2010 in werking getreden. DNB heeft de herziening van de Stress Testing Guidelines bij de banken onder de aandacht gebracht. Zie ook paragraaf 2.1.3.

Invoering Payment Services Directive voorbereid, maar nog niet afgerond

Voor alle betaaldienstverleners in Nederland, waaronder geldtransactiekantoren die geldtransfers aanbieden, gelden sinds 1 november 2009 de Richtlijnen Betaaldiensten, ofwel de Payment Services Directive. De richtlijnen omvatten bepalingen ten aanzien van een solide en integere bedrijfsvoering, leggen de rechten en plichten van aanbieders en gebruikers vast en stellen eisen aan de informatievoorziening over betaaldiensten om de transparantie in de financiële dienstverlening te vergroten. DNB heeft een interne risicoanalyse opgesteld om te kunnen bepalen welke toezichtintensiteit noodzakelijk is voor verantwoord risicogebaseerd toezicht. In 2011 zal tijdens het lopend toezicht op betaalinstantellingen de risicoanalyse worden getoetst en, indien nodig, worden aangepast. Verder zal aan het toezicht op internet gerelateerde betaalinstantellingen verder vorm worden gegeven (zie paragraaf 3.4.2)

2.3.2 Pro-actief inspelen op externe ontwikkelingen

De tweede doelstelling is proactief inspelen op externe ontwikkelingen. De resultaten voor deze doelstelling zijn hieronder weergegeven.

Doelstelling 2: pro actief inspelen op externe ontwikkelingen

- a) Belangrijke lessen uit de kredietcrisis geïmplementeerd
- b) Solvency II: stappen gezet in voorbereiding van de sector en DNB
- c) Proactief bijgedragen aan institutionele vernieuwing pensioenstelsel
- d) Internationale samenwerking versterkt

Belangrijke lessen uit de crisis geïmplementeerd

Het verslagjaar stond in het teken van het nemen van maatregelen naar aanleiding van de lessen die zijn getrokken uit de financiële crisis. Ook de aanbevelingen uit externe onderzoeken dragen daaraan bij (zie paragraaf 2.2). In het voorjaar van 2010 heeft DNB de Visie DNB Toezicht 2010-2014 opgesteld. Op verzoek van de politiek heeft de organisatie zomer 2010 ook een plan van aanpak cultuurverandering opgesteld. Het plan van aanpak en de Visie DNB Toezicht zijn uitgebreid besproken in paragraaf 2.1.

De wettelijke kaders in zowel Nederland als het buitenland hebben vaak een principle-based karakter. Duidelijke voorbeelden zijn de wetsartikelen ten aanzien van een beheerste en integere bedrijfsvoering in de Wet op het financieel toezicht en de guidelines van de European Banking Authority. Met principle-based wordt bedoeld dat het vrij open normen zijn, die niet tot in detail zijn ingevuld. Dit stelt eisen aan de invulling van het toezicht op deze onderwerpen. Zij kunnen niet met een eenvoudige controle op juistheid worden ingevuld. Met de aanpassingen in de inrichting van het toezicht heeft DNB de risico-oriëntatie verscherpt in de nieuwe afdeling risicomangement toezichtprocessen, expertrollen dichter bij elkaar gebracht, alsmede gewerkt aan meer indringend en vasthoudend gedrag, waardoor er gericht met open normen kan worden gewerkt.

Naast deze initiatieven heeft DNB in 2010 nadruk gelegd op de koppeling tussen microprudentieel en het macroprudentieel toezicht. Zo heeft een werkgroep zich gericht op concrete toepassingen van macro-prudentiële instrumenten. Ook wordt een module 'macroprudentieel toezicht' ontwikkeld als vast onderdeel van de nieuwe basisopleiding toezicht.

Solvency II: stappen gezet in voorbereiding van de sector en DNB

In 2010 heeft DNB de vijfde kwantitatieve impactstudie (QIS₅) uitgevoerd. Ter voorbereiding op de invoering van Solvency II hebben DNB toezichtmedewerkers de Solvency II leergang gevolgd. Onderzoek onder de verzekeraars wijst uit dat de sector als geheel nog veel moet doen om op tijd gereed te zijn voor Solvency II. Voor de kleine verzekeraars die niet onder Solvency II vallen, is gewerkt aan een vereenvoudigd toezichtregime (zie ook paragraaf 3.2.2).

Proactief bijgedragen aan institutionele vernieuwing pensioenstelsel

In 2010 heeft DNB een analytische bijdrage geleverd aan de werkgroep van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) 'Brede aanpak' alsmede aan de klankbordgroep van de Sociaal-Economische Raad (SER). In het kader van de brede aanpak aanvullende pensioenvoorzieningen is het Financieel Toetsingskader (FTK) gezamenlijk door het ministerie van SZW en DNB geëvalueerd. Een nadere uitwerking hiervan heeft plaatsgevonden in de tweede helft van 2010, met een doorloop in 2011. Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat het FTK in algemene zin goed functioneert, maar voor verbeteringen vatbaar is. De follow-up is tweeledig: 1) nadere uitwerking en aanscherping van het huidige FTK en 2) ontwikkeling van een toezichtraamwerk voor nieuwe pensioencontracten (zie ook paragraaf: 3.3.2.).

Internationale samenwerking versterkt

De versterking van het Europese toezicht alsmede het hervormingspakket van het Bazels Comité, zijn in paragraaf 2.1.3 uitgebreid aan de orde geweest.

2.3.3 Continue verbetering van toezicht

Het derde doel in de ZBO-begroting was continue verbetering van toezicht, dat onderstaande kernelementen bevatte.

Doelstelling 3: Continue verbetering van toezicht

- a) Visie DNB toezicht 2010-2014 geïmplementeerd
- b) Raamwerk interne kwaliteitsbeoordeling verder versterkt
- c) Acties t.a.v. voor risico-oriëntatie verzekeringstoezicht uitgevoerd

Verbetering van het toezicht kreeg de hoogste prioriteit in het verslagjaar. DNB ontwikkelde de Visie DNB Toezicht 2010-2014 en maakte in de zomer een plan van aanpak voor cultuurverandering. Ook is het actieplan risico-oriëntatie verzekeringstoezicht uitgevoerd en is het raamwerk interne kwaliteitsbeoordeling versterkt. Als onderdeel van de herstructurering is met ingang van 1 januari 2011 de afdeling 'risicomanagement toezichtprocessen' opgericht. Deze afdeling bewaakt de kwaliteit van het toezicht door de toezichtwerkzaamheden kritisch te volgen en opleidingen te verzorgen. Verder is in 2010 een fundamentele review gestart van de methode die DNB hanteert bij de analyse en aanpak van de risico's bij onder toezicht staande instellingen. Ook het komend jaar zal nog hard worden gewerkt aan de modernisering van deze methode.

3 TOEZICHT

3.1 Bankwezen

3.1.1 Ontwikkelingen in de sector

Het bankwezen laat in het verslagjaar een duidelijk herstel zien. De winstgevendheid verbeterde sterk en Nederlandse banken hadden baat bij gunstiger financieringsomstandigheden. Toch blijft de sector nog kwetsbaar. Aandachtspunten blijven de afhankelijkheid van marktfinanciering en de noodzaak tot kapitaalversterking.

Financiële positie

Na twee jaren van rode cijfers schrijft het Nederlandse bankwezen in 2010 voor het eerst weer zwarte cijfers (zie tabel 1). Voor het overgrote deel is dit te danken aan een sterke vermindering van de voorzieningen die banken treffen voor mogelijke verliezen op hun portefeuilles: deze halveerden in vergelijking met het voorgaande jaar. Daarnaast profiteerden banken nog altijd van een steile rentecurve. Dankzij de lage beleidsrente en de liquiditeitsverruimende maatregelen van de ECB bleef de korte rente laag in het verslagjaar. Het verschil tussen korte en lange rente stuwde de netto rentebaten van banken op met 10% in vergelijking met 2009. Het aandeel van de netto rentebaten in de totale baten is gestegen van 51% in 2006 naar 65% in 2010 (zie grafiek 1), ondanks continuerende prijsconcurrentie op de spaarmarkt.

Tabel 1 Kerncijfers banken

EUR miljard¹

	2006	2007	2008	2009 ⁴	2010 ⁵
Totaal baten	61,7	57,4	20,0	44,6	50,3
– Netto rentebaten	31,2	30,0	31,1	30,0	33,0
– Netto provisiebaten	13,5	12,4	11,0	9,7	10,3
– Opbrengst uit effecten en deelnemingen	2,4	2,3	-0,4	0,3	0,8
– Resultaat uit financiële transacties	6,0	4,6	-27,9	1,6	4,6
– Overige baten	8,6	8,0	6,2	3,0	1,5
Totaal lasten	44,7	44,1	49,8	45,1	39,6
– Bedrijfslasten	42,0	41,0	37,0	31,4	32,5
– Voorzieningen ²	2,6	3,0	12,8	13,7	7,1
Operationeel bedrijfsresultaat voor belastingen	17,0	13,4	-29,8	-0,5	10,7
Winst/verlies i.v.m. beëindiging bedrijfsactiviteiten	0,6	8,2	16,5	0,1	1,0
Belastingen bedrijfsresultaat	3,5	1,9	-2,4	0,0	2,8
Bedrijfsresultaat na belastingen	14,1	19,7	-10,9	-0,3	8,9
Bis-ratio (in %) ³	11,6	12,1	12,0	13,8	14,2
Tier 1-ratio (in %) ³	9,3	9,5	9,7	11,3	11,9
Balanstotaal	3.055	3.318	2.995	2.648	2.707

¹ Door afronding op één decimaal tellen de cijfers in sommige gevallen niet op.

² Som van de waardeveranderingen van vorderingen en waardeveranderingen van financiële vaste activa.

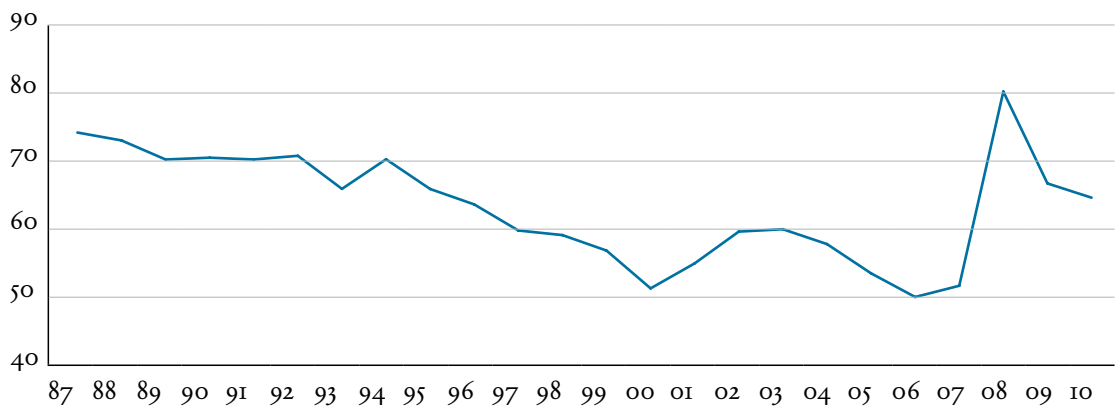
³ 2008 cijfers zijn gebaseerd op de solvabiliteits-eisen uit pijler I van Bazel II inclusief de additionele kapitaal-eisen voor de overgangperiode. Cijfers worden beïnvloed door het transformatieproces van ABN AMRO.

⁴ Solvabiliteitscijfers exclusief aangehouden superdividend voor Santander

⁵ Voorlopige cijfers.

Grafiek 1 Aandeel netto-rentebaten als percentage van de totale baten

In procenten

Voor 2008 is de afboeking door Fortis op de goodwill van de verkregen onderdelen van ABN AMRO uit de totale baten gehaald.

Al jaren dalen de provisiebaten uit asset management, beleggingstransacties en, in mindere mate, verzekeringsbemiddeling. Alleen de provisiebaten uit betaaltransacties stijgen, omdat banken een kostendekkend betalingsverkeer nastreven. De toegenomen provisiebaten uit betaaltransacties zijn echter onvoldoende ter compensatie van de verminderde baten elders. Tegelijkertijd zijn de bedrijfslasten van Nederlandse banken licht gestegen. Dit kan vooral worden toegeschreven aan de eenmalige kosten van reorganisaties, welke beogen te leiden tot daling van de toekomstige bedrijfslasten. De solvabiliteit van het Nederlandse bankwezen heeft zich in 2010 gestabiliseerd op een wat hoger niveau.

Met de komst van Bazel III worden wereldwijd hogere eisen gesteld aan het kapitaal en de liquiditeit van banken. Dit dwingt banken tot maatregelen om grotere buffers op te bouwen. Zij kunnen dit realiseren door adequate resultaten, gevolgd door een terughoudend dividendbeleid, het aantrekken van kapitaal op de financiële markten en/of het verkopen van bedrijfsonderdelen boven de boekwaarde. Kapitaalgroei is vooral van belang voor Nederlandse banken aangezien zij zeker in vergelijking met hun Europese branchegenoten over een relatief lage leverage ratio beschikken gedefinieerd als het eigen vermogen gedeeld door de totale activa: hun eigen vermogen vormt slechts een klein deel van het totale, niet-risicogewogen balanstotaal. De leverage ratio van Nederlandse banken is relatief laag omdat zij veel hypotheeklen met een laag risicogewicht in de portefeuille hebben. Het nieuwe Bazel III kapitaalraamwerk stelt een limiet aan de hoeveelheid leverage die banken op zich mogen nemen. Hoe langer banken wachten met het aantrekken van kapitaal, des te groter de kans op toenemende onderlinge concurrentie en des te hoger de prijs die zij daarvoor zullen moeten betalen.

Financiering

De spaarrentes blijven hoog in Nederland in vergelijking met andere Europese landen, omdat banken kampen met een structureel tekort aan spaartegoeden in verhouding tot de uitstaande kredietportefeuille. Dit tekort dient te worden gefinancierd met behulp van marktfinanciering. Het tekort kan worden verklaard door de relatief grote pensioenbesparingen die Nederlanders aanhouden bij pensioenfondsen en levensverzekeraars. Vanwege het goed ontwikkelde pensioenstelsel in Nederland worden deze besparingen niet aangehouden bij banken. Daarnaast is de kredietportefeuille van de Nederlandse banken groot. Een belangrijke verklaring is het bestaan van de hypotheekrenteaftrek. Hierdoor vermindert de prikkel tot vroegtijdige aflossing. Tevens heeft de hypotheekrenteaftrek een verhogend effect op de huizenprijzen en dus op de gemiddelde omvang van een hypotheek.

De omstandigheden voor het aantrekken van marktfinanciering zijn in 2010 verder genormaliseerd. Wel houden banken nog altijd uit voorzorg meer liquiditeit aan dan voorheen. Nederlandse banken maakten in 2010 geen gebruik meer van de staatsgarantie bij de uitgifte

van leningen, mede vanwege de hogere prijs die de Nederlandse Staat ze daarvoor in rekening brengt sinds 1 januari 2010. Tevens was er minder noodzaak tot het belenen van gesecuritiseerde leningen bij de ECB aangezien de openbare securitisatiemarkten langzaam weer begonnen te functioneren. Ook hebben Nederlandse banken meer gedekte obligatieleningen uitgegeven; de uitgifte is in 2010 verdubbeld ten opzichte van de voorgaande jaren.

Niettegenstaande de verbeterde marktomstandigheden liet het verslagjaar toch een hoge volatiliteit in de financiële markten zien, vanwege de zorgen over de overheidsfinanciën en schulden van enkele eurolanden. De onzekerheid over de Griekse schulden crisis, en in het kielzog daarvan andere eurolanden, escaleerde in het voorjaar van 2010 en deed in slechts één maand tijd de aandelenkoersen van Nederlandse banken met 12% dalen. In die zelfde periode, van half april tot half mei, namen de risicopremies van de Nederlandse banken, uitgedrukt in CDS-spreads, aanzienlijk toe. Met de instelling van een vangnet voor de eurolanden in financiële nood, keerde de rust enigszins, maar niet volledig terug. Een half jaar later was het opnieuw raak, toen er half november grote nervositeit ontstond over de budgettaire situatie van Ierland. Deze storm ging pas weer liggen nadat het land zich op 17 november bereid toonde tot aanvaarding van Europese steun. Nederlandse banken hebben voor ruim EUR 80 miljard aan uitzettingen in Griekenland, Ierland, Portugal en Spanje uitstaan. Dit komt neer op circa 3% van het totale balanstotaal van het Nederlandse bankwezen.

Strategische ontwikkelingen

De kredietcrisis heeft ertoe geleid dat banken hun activiteiten kritisch evalueren en in een aantal gevallen gedwongen zijn te wijzigen op last van de Europese Commissie. Zo geeft ING gevolg aan de eis van de Europese Commissie om haar verzekeringsactiviteiten en enkele bancaire bedrijfsonderdelen af te stoten: de groep maakte in 2010 nadere plannen bekend, te weten dat zij de verzekeringsactiviteiten in de VS, in Europa en in Azië afzonderlijk naar de beurs zal brengen vóór 2013. Vooruitlopend op de door de Europese Commissie vereiste verkoop van dochteronderneming WestlandUtrecht Bank, is ING alvast begonnen deze bank zelfstandiger te positioneren. SNS Bank heeft besloten haar verliesgevend vastgoed-activiteiten af te bouwen en deze grotendeels onder te brengen in een apart onderdeel dat geliquideerd zal worden in de komende twee tot vier jaar. Tegelijkertijd zijn enkele grote buitenlandse banken, waaronder Deutsche Bank en BNP Paribas, die delen uit het voormalige ABN AMRO hebben overgenomen, zich nadrukkelijker gaan positioneren op de Nederlandse markt. Deze banken beogen hun positie op de zakelijke markt te verstevigen en eventueel ook diensten te verlenen aan consumenten.

Op 1 juli 2010 zijn Fortis Bank Nederland en ABN AMRO Bank juridisch gefuseerd. Dit is een uitvloeisel van de acquisitie door de Nederlandse Staat, in oktober 2008, van Fortis Bank Nederland Holding inclusief de door Fortis verworven onderdelen van ABN AMRO, Fortis Verzekeringen Nederland en Fortis Corporate Insurance. In 2010 is de separatie van de 'oude' ABN AMRO Bank afgerond met de splitsing in RBS NV en de 'nieuwe' ABN AMRO Bank, nadat eerder de relevante delen aan Santander waren overgeheveld. De nieuwe ABN AMRO Bank is vervolgens op 1 juli gefuseerd met Fortis Bank Nederland. Sinds de fusie zijn beide bedrijfsonderdelen bezig met een ingrijpend integratieprogramma, waarbij in het verslagjaar de nadruk lag op de integratie van het retailbedrijf en de hoofdkantoorfuncties. De integratie zal naar verwachting in 2012 zijn voltooid.

3.1.2 Toezicht

In het verslagjaar heeft DNB vier aanwijzingen opgelegd aan banken, vooral betreffende governance kwesties. Tegelijkertijd hebben veel ondernemingen na interventies van DNB verschillende verbeteringen doorgevoerd zonder dat de toezichthouder moest overgaan tot formele of juridische maatregelen. Denk aan verbeteringen in de samenstelling van de Raad van Commissarissen, versterking van de solvabiliteit en liquiditeit, verbeteringen van instellingsspecifieke stress testen en verbetering van het risicobeheer. Tevens heeft DNB een nieuwe beleidsregel voor landenrisico's ontwikkeld en ingevoerd. Banken hebben acties ondernomen om de landenrisico's te beperken.

Bazel III

De regeringsleiders van de G20 bekrachtigden op 12 november 2010 Bazel III, het nieuwe

internationale kapitaal- en liquiditeitsraamwerk van het Bazels Comité van banktoezicht-houders. De nieuwe standaarden zijn op 16 december jongstleden gepubliceerd. Het raamwerk is verder beschreven in paragraaf 2.1.3.

Stress testen

In de zomer van 2010 hebben vier Nederlandse banken, te weten Rabobank, ING, ABN AMRO en SNS Bank, in samenwerking met DNB, deelgenomen aan de macro-stress test van het Europese Comité van Banktoezicht-houders. In paragraaf 2.1.3 is een volledig overzicht gegeven van de ontwikkelingen, inclusief de resultaten van de stress testen.

Impactanalyse Bazel III

Een belangrijk thema voor banken betrof het schatten van de impact van het nieuwe toezicht-raamwerk, Bazel III, voor zowel kapitaal als liquiditeit. Hiertoe heeft DNB een zogenoemde kwantitatieve impactanalyse ('Comprehensive Quantative Impact Study') uitgevoerd. De resultaten laten zien dat deze impact significant is op het Nederlandse bankwezen, maar adequaat kan worden opgevangen met winstinhouding en geleidelijke aanpassingen in de fundingprofielen. DNB zal de komende jaren de transitie van banken richting tijdige implementatie van Bazel III nauwkeurig monitoren en waar nodig bijsturen.

Verkorting uitkeringstermijn depositogarantiestelsel (DGS)

Conform de nieuwe Europese Richtlijn DGS is DNB gehouden met ingang van 2011 binnen 20 dagen na eventuele betalingsonmacht van een bank uit te keren aan de depositohouders die daarvoor in aanmerking komen. Daartoe zijn in 2010, in overleg met de banken en de NVB, de eisen geformuleerd waaraan de administraties van banken en de bij betalingsonmacht op te leveren bestanden moeten voldoen. Om de lasten voor de banken zoveel mogelijk te beperken is aangesloten bij het bestandsformaat en de werkwijze die de belastingdienst hanteert om saldi- en rentegegevens van depositohouders te verkrijgen. In een handleiding voor de banken zijn dit bestandsformaat en deze werkwijze uitgebreid beschreven.

3.2 Verzekeringsmaatschappijen

3.2.1 Ontwikkelingen in de sector

De Nederlandse schadeverzekeringssector laat over 2010 een stabiel netto resultaat en een licht verbeterende solvabiliteit zien ten opzichte van 2009 (zie tabel 2). Over de eerste drie kwartalen van 2010 werd een netto resultaat behaald van EUR 949 miljoen, waar dat EUR 1.066 miljoen was over dezelfde periode in 2009. De Net Combined Ratio (NCR), een maatstaf voor het resultaat op het kernbedrijf, laat over de eerste drie kwartalen van 2010 een marginale verslechtering zien ten opzichte van het voorgaande jaar. Daarmee lijkt de NCR over 2010 als geheel af te stevenen op een vergelijkbaar resultaat als dat van 2009, toen de ratio 97 bedroeg. Er zijn wel grote verschillen tussen de diverse branches in de schadesector. Met name de autoverzekeringbranche presteerde slecht: deze laat gemiddeld genomen een verlieslatend kernbedrijf zien.

Het toekomstbeeld voor de schadesector als geheel lijkt overwegend stabiel. De belangrijkste risico's zijn beheersbaar. Zo kan een eventueel stijgende schadelast, bijvoorbeeld voortkomend uit klimaatverandering, direct worden doorberekend in de premie dankzij de korte looptijd van de polissen. Daar alle verzekeraars wereldwijd in zo'n geval hun premies opwaarts moeten bijstellen, zal dit geen merkbaar gevolg hebben voor hun onderlinge concurrentiepositie.

Voor levensverzekeraars zijn er meer beren op de weg. Deze sector is in grote mate afhankelijk van beleggingen waarvan de rendementen de laatste jaren volatiel en laag zijn. Tegelijkertijd neemt de waarde van de toekomstige verplichtingen aan polishouders toe als gevolg van de lage kapitaalmarktrente. Bovendien stijgt de levensverwachting sneller dan eerder verwacht. Verzekeraars moeten hierom steeds meer voorzieningen treffen voor de producten die blootstaan aan langlevensrisico, zoals lijfrentes en andere pensioenproducten. Daarbovenop kampt de sector met overcapaciteit. De productie van individuele levensverzekeringen staat nog steeds onder druk vanwege de recente economische recessie, de ernstige reputatieschade die de sector heeft opgelopen, én de introductie van het banksparen. Sinds het derde kwartaal 2008 is hierin ieder kwartaal een daling te zien (zie grafiek 2). Waar het er het eerste halfjaar

van 2010 op leek dat de daling in de nieuwe productie aan het afvlakken was, is in de tweede helft van 2010 sprake van een versterkte teruggang.

Nieuwe kansen biedt de markt voor collectieve verzekeringen omdat steeds meer bedrijven hun pensioenregeling bij een verzekeraar onderbrengen. Bovendien is het consumentenvertrouwen uit het diepe dal aan het herrijzen, zij het in lichte mate. Ondanks deze wat meer positieve noten is duidelijk dat de sector onder druk blijft staan. Juist in deze omstandigheden is het voor levensverzekeraars van vitaal belang geen producten te lanceren die verliezen met zich brengen, om kostenbesparingen door te voeren en helder en duidelijk te zijn over de toegevoegde waarde van hun producten. Ook de introductie van het nieuwe risicogeörienteerde toezichtraamwerk Solvency II zal de verzekeraars aanzetten tot het heroverwegen van hun bedrijfsmodel.

De problemen waarmee de levensverzekeringsector worstelt, kwamen in 2010 tot uiting in de resultaten. De sector behaalde, op basis van de cijfers van het vierde kwartaal van 2010, een netto resultaat van EUR 254 miljoen, een forse daling ten opzichte van het positieve netto resultaat van EUR 2.070 miljoen over het voorgaande jaar. De gemiddelde solvabiliteitsratio was 252%, berekend volgens de niet-*risicogebaseerde Solvency I*-regels.

De financiële positie van zorgverzekeraars is in 2010 stabiel gebleven ten opzichte van 2009: de solvabiliteitsratio en het bedrijfsresultaat bleven op niveau dankzij de positieve beleggingsresultaten en de relatief conservatieve premiestelling op de basisverzekering. De minister van Financiën heeft op advies van DNB de solvabiliteitseis verhoogd van 8% naar 9% met ingang van 1 januari 2010. De kapitaalpositie van zorgverzekeraars is in het algemeen toereikend, ook gemeten naar de nieuwe solvabiliteitseis. Naarmate verzekeraars de komende jaren meer risico gaan dragen, onder meer vanwege de verdere afbouw van *ex post* risicoverevening, zijn verdere verhogingen van de solvabiliteitseis niet onwaarschijnlijk.

Zorgverzekeraars krijgen de komende jaren te maken met een volgende tranche, veelal complexe, wijzigingen in het zorgstelsel, zoals de afbouw van de *ex post* risicoverevening,

Tabel 2 Kerncijfers verzekeringsmaatschappijen

	2006	2007	2008	2009	2010 ¹ III
Solvabiliteitsratio (gemiddeld in %) ²					
Levensverzekeraars	326	263	209	245	252
Schadeverzekeraars excl. Zorg	386	339	275	319	327
Zorgverzekeraars	218	205	197	228	212
Bedrijfsresultaat in EUR miljoen					
Levensverzekeraars	3.935	6.951	-5.580	2.070	254
Schadeverzekeraars excl. Zorg	1.958	2.402	383	1.236	1.104
Zorgverzekeraars	-163	-62	-90	1.475	737
Balanstotaal (in EUR miljard)					
Levensverzekeraars	309	311	313	317	335
Schadeverzekeraars excl. Zorg	38	46	42	40	40
Zorgverzekeraars	22	23	25	26	29
Net Combined Ratio ³					
Schadeverzekeraars excl. Zorg	88	90	98	97	94
Zorgverzekeraars	106	101	100	98	95

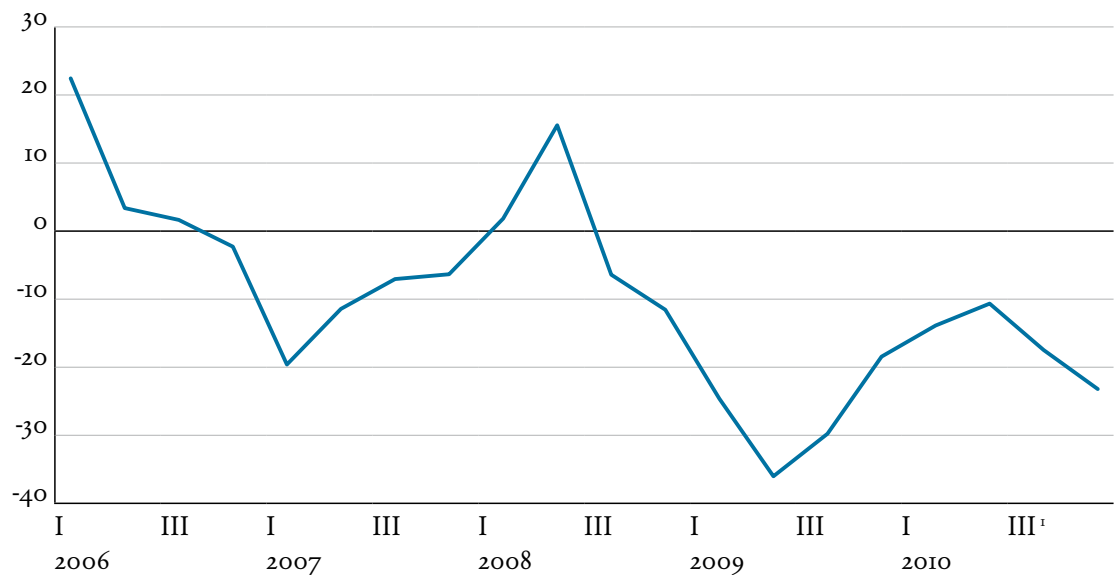
¹ Voorlopige cijfers op basis van vierde kwartaal rapportages.

² Op basis van Solvency I.

³ De Net Combined Ratio (NCR) geeft aan hoe de bedrijfskosten (exclusief herverzekering) plus de geleden schadelast voor eigen risico zich verhouden tot de verdiende premie. Een NCR kleiner dan 100 betekent dat de bedrijfskosten en de schadelast lager zijn dan de geïnde premie.

Grafiek 2 Nieuwe productie individuele levensverzekeringen

Groei in procenten jaar-op-jaar

¹ Betreft juli tot en met november.
Bron: Centrum voor Verzekeringsstatistiek.

de uitvoering van de AWBZ door zorgverzekeraars en winstuitkeringen in de zorg. Ook moeten zorgverzekeraars zich voorbereiden op de introductie van de Solvency II-regelgeving. Dit heeft niet alleen praktische en financiële implicaties: zorgverzekeraars zullen ook hun strategie en bedrijfsmodel moeten herevalueren en waar nodig moeten aanpassen om hun kwetsbaarheid voor externe schokken, die zij in toenemende mate zelf moeten opvangen, te beperken tot aanvaardbare marges. DNB heeft in 2010 een inventarisatie gemaakt van het risico voor zorgverzekeraars dat ziekenhuizen niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. De beheersing van dit kredietrisico verschilt sterk van verzekeraar tot verzekeraar. Dankzij deze inventarisatie zijn de zorgverzekeraars zich meer bewust van dit risico. Dit komt ze goed van pas bij de invoering van Solvency II, aangezien dit raamwerk een inadequate beheersing van het kredietrisico direct afstraft met extra kapitaaleisen.

Beleggingsverzekeringen

Beleggingsverzekeringen zijn de afgelopen jaren herhaaldelijk negatief in het nieuws geweest. Gesloten overeenkomsten tussen de zes grootste verzekeraars en belangenorganisaties over een compensatieregeling voor consumenten, hebben niet voorkomen dat de onrust omtrent dit onderwerp afgelopen maanden weer is opgevlamd. Het is belangrijk dat er een einde komt aan de onzekerheid die deze problematiek veroorzaakt.

Faillissement International Insurance Corporation (IIC) N.V.

DNB heeft op 22 juni 2010 een verzoek bij de rechtbank van Amsterdam ingediend tot het uitspreken van de noodregeling voor International Insurance Corporation (IIC) N.V. Op 24 juni 2010 heeft de rechtbank de noodregeling uitgesproken, nadat DNB van deze verzekeraar, bij het publiek bekend onder de naam Ineas, al een herstelplan had verlangd en een curator had benoemd. Ineas verkocht autoverzekeringen in Nederland en via vrije dienstverrichting in Duitsland, Frankrijk en Spanje. Het betreft in totaal ongeveer 100.000 polissen, waarvan een kleine 60.000 in Duitsland. Op 20 oktober 2010 heeft de rechtbank op verzoek van de bewindvoerders de noodregeling omgezet in het faillissement van IIC en daarbij is een curator benoemd.

3.2.2 Toezicht

In het verslagjaar heeft DNB vijf herstelplannen opgelegd aan verzekeraars waarvan de solvabiliteit zo sterk was gedaald dat de belangen van polishouders in gevaar dreigden te komen. Daarnaast heeft DNB driemaal een stille curator aangesteld, met name omdat de

bestuurskracht van de betreffende verzekeraars onvoldoende werd geacht om de gerezen problematiek op te lossen. Verder is in een enkel geval een productiestop opgelegd. Aan een buitenlandse verzekeraar die op de Nederlandse markt opereert is een productiestop opgelegd door een buitenlandse toezichthouder na aandringen van DNB.

Tegelijkertijd hebben meerdere verzekeraars na interventies van DNB verschillende verbeteringen doorgevoerd zonder dat de toezichthouder moest overgaan tot formele of juridische maatregelen. Denk hierbij aan wijzigingen in de samenstelling van Raden van Bestuur en Raden van Commissarissen. Voorts is de organisatie van het vermogensbeheer enkele malen op instigatie van DNB zodanig veranderd dat de risico's op een acceptabel niveau kwamen. Ook hebben meerdere verzekeraars hun risicomanagement en compliance functie moeten verbeteren. Tevens zijn in sommige gevallen de intragroepfinancieringen aangepast, waardoor er nu beter zicht is op de solvabiliteitspositie van de betreffende verzekeringsgroepen.

Solvency II

De contouren van het nieuwe toezichtraamwerk zijn duidelijk en bekend, maar de details van Solvency II zijn nog in ontwikkeling. Meerdere onderhandelingen liggen in het verschiet alvorens het nieuwe raamwerk op 1 januari 2013 in werking treedt. DNB is betrokken bij de ontwikkeling van het toezichtraamwerk en adviseert het ministerie van Financiën alsook, via EIOPA, de Europese Commissie. In 2010 heeft DNB de vijfde kwantitatieve impactstudie (QIS5) uitgevoerd om de effecten van het nieuwe raamwerk op de financiële positie van verzekeraars te bepalen. Aan deze studie nam het recordaantal van ruim 200 verzekeraars deel. Onderzoek onder de verzekeraars wijst uit dat de sector als geheel nog veel moet doen om op tijd gereed te zijn voor Solvency II. Voor de kleine verzekeraars die niet onder Solvency II vallen, is gewerkt aan een vereenvoudigd toezichtregime. Ter voorbereiding op de invoering van Solvency II hebben zo'n 180 toezichtmedewerkers de Solvency II leergang gevolgd.

Beleggingsonderzoeken bij verzekeraars

De kredietcrisis leert dat de risico's van beleggingen en de impact daarvan op de verplichtingen aanzienlijk groter zijn dan werd verondersteld. Dit vraagt om een verscherpt en meer diepgaand toezicht. Terwijl DNB in 2009 onderzoek deed naar de beheersing van beleggingen van pensioenfondsen, werden in het verlengde daarvan soortgelijke onderzoeken opgestart onder de grote verzekeraars. De onderzoeken, die zich uitstrekken over 2010 - 2011, richten zich op de aard en complexiteit van de beleggingen, de aansluiting op de verplichtingen (het zogenoemde Asset and Liability Management) en de beheersomgeving met betrekking tot de beleggingen. Uit de onderzoeken is gebleken dat er ruimte is voor verbetering van het beheer van beleggingsrisico's. DNB heeft haar bevindingen en de te treffen maatregelen besproken met de betrokken instellingen, en zal de implementatie daarvan nauwlettend volgen.

Pensioenadministratie bij verzekeraars

In opdracht van DNB heeft een aantal verzekeraars onderzoek gedaan naar de kwaliteit van de administratie van pensioenverzekeringen. Daarbij zijn afwijkingen in de geadmistrateerde bedragen ten opzichte van de feitelijke pensioenaanspraken geconstateerd. Het gaat meestal om beperkte afwijkingen die alle gebaseerd lijken op vergissingen of misrekeningen, zowel in het voordeel als in het nadeel van pensioendeelnemers. De administratie en de daaruit voortvloeiende individuele pensioenberekeningen zijn voor verbetering vatbaar. Deelnemers moeten precies kunnen achterhalen waar ze aan toe zijn. Oorzaken voor de afwijkingen liggen in de toenemende complexiteit van pensioenregelingen, opeenvolgende wets- en daardoor regelingswijzigingen, het grote aantal mutaties bij een langjarige aanspraakopbouw en fusies van verzekeraars met integratie van administraties. DNB heeft de betrokken verzekeraars gevraagd een plan van aanpak op te stellen waarin aangegeven wordt hoe op korte termijn de onvolkomenheden worden gecorrigeerd. De toezichthouder houdt de vinger aan de pols bij de naleving van het plan van aanpak. Een soortgelijk onderzoek zal in 2011 ook onder pensioenfondsen worden uitgevoerd.

Governance en risicobeheer bij middelgrote en kleine verzekeraars

Onder circa 200 kleine en middelgrote verzekeraars heeft DNB onderzoek gedaan naar het functioneren van het toezichthoudende orgaan: hetzij de Raad van Commissarissen, hetzij een algemeen bestuur dat toezicht houdt op de gang van zaken bij onderlinge of andere

kleine verzekeraars. Uit het onderzoek komt naar voren dat de onafhankelijkheid van de toezichthoudende leden doorgaans goed op orde is, maar de deskundigheid vaak te wensen over laat. Eén op de zes verzekeraars geeft aan dat het toezichthoudende orgaan onvoldoende kennis heeft van de juridische risico's en ICT-risico's. Bovendien mist een op de drie verzekeraars een auditfunctie of vergelijkbare functie. Ten aanzien van de vijf verzekeraars die op alle onderdelen stevig onder de maat scoren, heeft DNB nadere maatregelen genomen. Daar waar de deskundigheid nog niet op orde is, zal de toezichthouder dit in 2011 oppakken aan de hand van de nieuwe regeling voor deskundigheid van leden van toezichthoudende organen.

Aanbevelingen externe evaluatiecommissie

De Commissie Externe evaluatie toezicht op verzekeraars (o.l.v. professor Gortemaker) heeft in 2009 op verzoek van DNB aanbevelingen gedaan om de risico-oriëntatie in het toezicht op verzekeraars op een hoger plan te krijgen. De commissie concludeerde dat DNB met haar voorlichting, de keuze van toezichtthema's, en een intensieve voorbereiding op Solvency II, actief invulling geeft aan de risico-oriëntatie. De commissie constateerde echter ook dat de wettelijk verplichte jaarrapportages van verzekeraars een onvoldoende actueel beeld geven en dat de wettelijke solvabiliteitseisen onvoldoende alle risico's dekken.

DNB maakt steeds meer gebruik van andere informatiekanalen en informatiebronnen om snel op de hoogte te zijn van actuele ontwikkelingen. Zo deed DNB in 2010 een *quickscan* onder levensverzekeraars naar de gevolgen van de sterk dalende rente. De kwartaalrapportages die de verzekeraars sinds het 3de kwartaal van 2009 inleveren bij DNB, bieden de toezichthouder meer actuele informatie en de kans om snel in te grijpen indien nodig. Ook voert de toezichthouder gesprekken met andere experts om de risico's van verzekeraars te beoordelen, zoals de Raad van Commissarissen, de externe accountant en de actuaris. In het toezicht verschuift het accent van de individuele verzekeraar naar de gehele verzekeringssector. DNB handelt steeds meer vanuit een macro-oriëntatie. Dit brengt mee dat de toezichthouder inzoomt op instellingsoverstijgende ontwikkelingen en risico's, haar expertiseniveau verdiept, diepgravende onderzoeken uitvoert en het groepstoezicht op internationaal opererende instellingen versterkt.

Toereikendheidstoets

DNB heeft in 2010 onderzoek gedaan naar de wijze waarop verzekeraars invulling geven aan de toereikendheidstoets van de balanswaarde van de technische voorzieningen. Met de toets wordt nagegaan of de in de balans opgenomen technische voorzieningen toereikend zijn gegeven de toekomstige verplichtingen. De belangrijkste bevindingen uit het onderzoek zijn dat sommige verzekeraars de compenserende effecten binnen de verzekeringsportefeuille overschatten. Verder wordt de vaststelling van de marge voor negatieve afwijkingen en de waardering van de in verzekeringscontracten besloten opties en garanties onvoldoende onderbouwd. DNB is in gesprek met verzekeraars en actuarissen om dit in de toekomst te redresseren.

3.3 Pensioenfondsen

3.3.1 Ontwikkelingen in de sector

De financiële positie van pensioenfondsen is in 2010 weer onder zware druk komen te staan. Hoewel het totaal belegde vermogen van EUR 760 miljard aanzienlijk meer is dan dat van voor de crisis, hebben fondsen gemiddeld genomen net voldoende vermogen om aan de nominale pensioenverplichtingen te voldoen. De gemiddelde nominale dekkingsgraad per ultimo 2010 was 107%. Maar er zijn grote verschillen tussen fondsen. Veel pensioenfondsen zien zich geplaatst voor een – soms fors – dekkingstekort. Deze situatie komt voor een groot deel op het conto van de relatief lage rentestand in combinatie met het gekozen beleggingsbeleid. Per saldo is de 15-jaars rente in 2010 met 0,35 procentpunt gedaald. Daarnaast zijn de verplichtingen van de pensioenfondsen toegenomen door de gestegen levensverwachting. Tegenover deze ontwikkelingen staat een gemiddeld beleggingsrendement van circa 14%, dat door een goed vierde kwartaal vooral is toe te rekenen aan de aandelen. In reële termen wordt overigens pas goed duidelijk hoe de sector er voor staat. Immers, de meeste pensioenfondsen hebben de ambitie om de pensioenverplichtingen aan te passen aan loon- of prijsinflatie. De gemiddelde reële dekkingsgraad ligt op 80%.

Afgezien van de kredietcrisis hebben enkele structurele ontwikkelingen grote invloed op de financiële positie van pensioenfondsen. De gemiddelde nominale dekkingsgraad (op marktwaarde) van de sector is in de laatste twintig jaar gehalveerd van bijna 200% tot circa 100%. Deze daling vloeit vooral voort uit de trendmatige daling van de kapitaalmarktrente, gecombineerd met het gekozen beleggingsbeleid, maar ook uit de lager dan kostendeekkende premies van de jaren negentig en de alsmaar stijgende levensverwachting van huidige en nieuwe generaties. De ontwikkelingen in rente en levensverwachting zorgen bovendien voor aanhoudende druk op de pensioenpremies. In de jaren negentig hebben de pensioenfondsen hun beleggingen in zakelijke waarden uitgebreid en daarmee is hun afhankelijkheid van financiële markten vergroot en zijn de risico's navenant toegenomen. Premieverhogingen sorteren nauwelijks nog effect vanwege de toenemende vergrijzing.

Begin 2010 concludeerde de commissie-Goudswaard na uitgebreid onderzoek dat de bestaande vormgeving van pensioenafspraken niet houdbaar is. Ook deed deze commissie suggesties voor mogelijke oplossingen. De toenmalige minister van SZW heeft daarop aangekondigd de wettelijke voorwaarden voor de benodigde aanpassingen te zullen doorvoeren, inclusief de ontwikkeling van een toepasselijk toezichtkader. De sociale partners zijn in het Pensioenakkoord overeengekomen de pensioenregelingen weerbaarder te maken voor ontwikkelingen in de levensverwachting en op de financiële markten, waarbij de huidige structurele premieruimte als uitgangspunt moet gelden. De uitwerking van dit akkoord krijgt naar verwachting binnenkort zijn beslag.

Structuur van de pensioensector

Het aantal pensioenfondsen is in tien jaar tijd bijna gehalveerd: van de bijna 1.000 fondsen van rond de eeuwwisseling zijn er nog maar 514 over in 2010 waarvan circa 80 in liquidatie. Terwijl het totale aantal actieve deelnemers daalt, onder meer omdat bedrijven vaker pensioenregelingen bij een verzekeraar onderbrengen, neemt het gemiddelde aantal actieve

Tabel 3 Kerncijfers pensioenfondsen

	2005	2006	2007	2008	2009	2010 ⁴
Reële dekkingsgraad (%) ¹	93	102	108	71	81	80
Nominale dekkingsgraad marktrente (%) ²	125	139	144	95	109	107
15 jaar zero coupon rente (%)	3,68	4,30	4,90	4,00	4,12	3,77
Premies pensioenfondsen (in % van de bruto loonsom)	10,4	9,2	8,4	8,3	8,8	8,8
Belegd vermogen voor risico fonds (EUR miljard, marktwaarde)	616	660	689	578	666	745
<i>waarvan Onroerend goed (%)</i>	9,9	10,8	10,4	10,9	9,8	10,4
<i>Aandelen incl. deelnemingen (%)</i>	42,3	42,6	40,8	30,9	36,4	36,1
<i>Vastrentend (%)</i>	40,9	40,4	43,0	52,1	48,9	45,3
<i>waarvan index-linked bonds (in %-punten)</i>			5,0	7,6	6,3	5,1
<i>Grondstoffen incl. overig (%)</i>	7,0	6,2	5,8	6,0	4,9	8,2
Rendement (%)³	12,9	7,7	3,8	-17,3	15,9	12,1
<i>waarvan Onroerend goed (%)</i>	20,4	31,6	0,2	-15,7	1,9	11,5
<i>Aandelen (%)</i>	22,2	14,2	4,5	-41,9	32,1	17,4
<i>Vastrentend (%)</i>	5,0	1,0	-0,3	3,1	10,9	8,0
<i>Grondstoffen incl. overig (%)</i>			27,1	-17,6	8,2	9,1

¹ DNB berekeningen op basis van een inflatie van 2%.

² DNB berekeningen 2005 en 2006 op basis 15 jaars zero coupon rente; vanaf 2007 op basis van nieuwe rapportage pensioenfondsen.

³ Bron: DNB (inclusief herwaardering). Jaarcijfers van 2005 en 2006 gebaseerd op data 5 grootste pensioenfondsen; cijfers vanaf 2007 betreffen de gehele sector.

⁴ Voorlopige cijfers

deelnemers per pensioenfonds juist weer geleidelijk toe. Belangrijke drijfveren voor schaalvergroting en consolidatie binnen de pensioensector zijn de wettelijk aangescherpte governance eisen en uiteraard kostenoverwegingen. Ook de huidige financiële problematiek onderstreept het nut van vergroting van de weerbaarheid van de individuele pensioeninstellingen. Ook kleine pensioenfondsen moeten beter in staat worden gesteld schaalvoordelen te realiseren. Dit heeft medio 2010 onder andere geleid tot de introductie van het multi-ondernemingspensioenfonds, kortweg een multi-opf. Dit vergroot de fusiemogelijkheden voor ondernemingspensioenfondsen, omdat één fonds mag werken voor meerdere ondernemingen, waarbij de vermogens van de verschillende 'deelfondsen' van elkaar gescheiden blijven. Alleen pensioenfondsen die al vijf jaar bestaan kunnen samengaan in een multi-opf. In het kader van de modernisering van het pensioenuitvoeringsmodel en de versterking van Nederland als vestigingsplaats voor grensoverschrijdende pensioeninstellingen wordt gewerkt aan de invoering van een Algemene Pensioen Instelling (API). Als eerste stap is de Premiepensioeninstelling (PPI) ingevoerd. De PPI kan ook grensoverschrijdend actief zijn, maar uitsluitend als aanbieder voor premieovereenkomsten en alleen in de opbouwfase. De PPI mag niet optreden als een verzekeraar en dus geen lijfrentes verstrekken aan gepensioneerden, noch (rendements-)garanties bieden. Uiteindelijk moet een API worden gecreëerd die veelvormige pensioenregelingen grensoverschrijdend kan aanbieden. Begin september 2010 heeft de minister van SZW aangegeven de API concreet te willen uitwerken in samenhang met het wetgevingstraject dat inspeelt op de toekomstopties zoals voorgesteld door de commissie Goudswaard.

3.3.2 Toezicht

In 2009 hebben 340 pensioenfondsen een herstelplan moeten indienen bij DNB. In het verslagjaar heeft de toezichthouder de uitvoering van deze herstelplannen stuk voor stuk gecontroleerd. Daarbij is beoordeeld of de pensioenfondsen de maatregelen van het herstelplan daadwerkelijk uitvoeren. Waar dit niet het geval was, heeft DNB de pensioenfondsen hierop aangesproken, opdat zij alsnog de noodzakelijke maatregelen nemen. Op aandringen van DNB hebben pensioenfondsen de gestegen levensverwachting van de CBS-prognoses van december 2008 verwerkt in hun technische voorzieningen, zodat zij voldoende rekening houden met de gestegen verplichtingen.

Hiertoe is één aanwijzing opgelegd, maar de meeste verbeteringen zijn doorgevoerd zonder dat de toezichthouder moest overgaan tot formele of juridische maatregelen. Het gaat hierbij om wijzigingen in de samenstelling van besturen en de kwaliteit van het risicomanagement van pensioenfondsen en uitvoerders. Daarnaast zijn na tussenkomst van DNB onder meer maatregelen genomen om beleggingsrisico's te mitigeren. Naar aanleiding van de resultaten van recente onderzoeken heeft DNB niet alleen pensioenfondsen aangesproken maar ook partijen die diensten verlenen aan pensioenfondsen, zoals pensioenuitvoeringsorganisaties, vermogensbeheerders, accountants en actuarissen.

Follow-up herstelplannen

Vanwege de uitzonderlijke economische situatie ten tijde van de kredietcrisis besloot het kabinet Balkenende IV om de hersteltermijn te verlengen van drie naar vijf jaar, waardoor pensioenfondsen twee jaar meer de tijd kregen om weer op de minimaal vereiste dekkingsgraad van 105% uit te komen. Ondanks deze verlenging van de hersteltermijn leken enkele fondsen niet in staat om voldoende te herstellen en daarom namen zij ook het ultieme redmiddel op in hun herstelplan: het afstempelen van pensioenaanspraken en -rechten. Deze korting dienden zij uiterlijk 1 augustus 2010 door te voeren. Vanwege bezwaren vanuit de werkgevers- en werknemersorganisaties schortte het kabinet dit kortingsmoment op tot uiterlijk 1 april 2012 onder de voorwaarde dat de minister van SZW medio 2010 zou bepalen of dat uitstel verantwoord was. Hoewel de meeste fondsen in 2009 sneller dan voorzien herstelden, leidde de daling van de rente in het verslagjaar tot nieuwe dekkingstekorten. Eind juni werd verwacht dat meerdere fondsen, die een initiële kortingsmaatregel in het herstelplan hadden opgenomen, niet in staat zouden zijn om tijdig te herstellen indien zij niet tot korting zouden overgaan. Augustus 2010 heeft de minister van SZW op advies van DNB besloten om deze groep fondsen niet langer uitstel te verlenen voor het korten van pensioenaanspraken. DNB heeft beoordeeld, in lijn met de wettelijke bepalingen hierover, of korten voor deze fondsen echt noodzakelijk is om tijdig weer op het minimaal vereiste eigen

vermogen te komen. In het najaar van 2010 hebben zeven pensioenfondsen moeten besluiten om de pensioenaanspraken te korten. De korting varieert van 2% tot 6% en raakt circa 49.000 deelnemers, waaronder ruim 8.000 gepensioneerden. Kortten is pijnlijk, maar het alternatief van niets doen is op langere termijn funest. Niet korten betekent namelijk dat de rekening van het pensioenstelsel meer en meer terecht komt bij jonge en nieuwe generaties: dat maakt het voor hen steeds minder aantrekkelijk om hieraan deel te nemen. De fondsen die wel een korting hadden opgenomen in hun herstelplan, maar per 1 januari 2011 niet zijn overgegaan tot daadwerkelijk korten, zullen naar verwachting binnen de daarvoor gestelde hersteltermijn herstellen. Een enkel fonds heeft door premieverhoging, een storting van de betrokken werkgever en/of overdracht naar een verzekeraar kunnen afzien van de korting.

Follow-up beleggingsonderzoek

In 2009 heeft DNB een diepgaand onderzoek gedaan naar het beleggingsbeleid en risicomanagement van pensioenfondsen. Het onderzoek toonde ernstige tekortkomingen bij sommige fondsen aan. Met deze pensioenfondsen zijn afspraken gemaakt om de tekortkomingen te adresseren. Daarna heeft DNB onderzoek gedaan bij andere pensioenfondsen. Naar aanleiding van vragen hierover vanuit de sector heeft DNB in maart alle pensioenfondsbesturen per brief geïnformeerd over de onderzoeksresultaten, inclusief enkele concrete voorbeelden. Ook heeft DNB de onderzoeksresultaten besproken met de pensioenkoepels, die vervolgens het initiatief namen om de 'Aanbevelingen Beleggingsbeleid' te ontwikkelen. Met deze handreiking kunnen pensioenfondsen verbeteringen aanbrengen in hun beleggingsbeleid en hun risicomanagement.

Evaluatie FTK

In het kader van de brede aanpak aanvullende pensioenvoorzieningen is het Financieel Toetsingskader (FTK) gezamenlijk door het ministerie van SZW en DNB geëvalueerd. Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat het FTK in algemene zin goed functioneert. Dit neemt niet weg dat ook kanttekeningen zijn te plaatsen bij het huidige FTK. Zo is er te veel ruimte om de rekening van het pensioenstelsel naar de toekomst door te schuiven, waardoor de beoogde zekerheid in pensioencontracten onvoldoende wordt waargemaakt. Om die zekerheid veilig te stellen moeten de nodige aanpassingen in het FTK worden doorgevoerd. Deze aanpassingen zijn onderdeel van de oplossingsrichtingen, waaronder een verplichte communicatie van de reële dekkingsgraad, het toevoegen van stressscenario's aan de continuïteitsanalyse en het toepassen van gedeeltelijke interne modellen, die de inzet van het kabinet vormen voor de hervorming van het toezichtkader.

Crisisplannen en financiële noodscenario's

Veel pensioenfondsen zijn niet goed genoeg voorbereid op 'slecht weer'-scenario's. Hierdoor bestaat het risico dat zij onvoldoende kunnen anticiperen op tegenvallers en niet tijdig sturingsinstrumenten kunnen inzetten, waardoor hun financiële positie verder verslechtert. Bovendien is voor deelnemers niet duidelijk onder welke omstandigheden het bestuur (nood) maatregelen moet inzetten, welke dit zijn en wat dit voor hen betekent. In 2010 is door DNB aandacht gevraagd voor zogenoemde crisisplannen. Het ministerie van SZW is voornemens het wettelijke kader op het gebied van financiële noodscenario's aan te passen. Enerzijds staat uitbreiding van de continuïteitsanalyse met een stressscenario op de agenda. Daarnaast wordt een uitbreiding van de actuariële en bedrijfstechnische nota met een financieel noodscenario voorgesteld. Op grond van een dergelijk noodscenario moet een fonds een beschrijving geven van de inzetbaarheid van financiële sturingsmiddelen in 'zwaar economisch weer' en de beoogde effecten daarvan op de financiële positie van het pensioenfonds. In 2011 zal onderzoek met betrekking tot de crisisplannen plaatsvinden. DNB zal nader beschrijven wat zij van een dergelijk plan verwacht en de uitwerking daarvan in de praktijk toetsen.

Gegevensverstrekking door pensioenfondsen

Pensioenfondsen hebben de verplichting periodiek gegevens te verstrekken aan DNB. Deze gegevens vormen een belangrijke basis voor het toezicht. Regelmatig zijn inconsistenties en onvolledigheden in de aangeleverde gegevens geconstateerd. Daarom heeft DNB in het verslagjaar een project gestart teneinde de verschillende periodieke rapportages te integreren en de toelichting op de rapportages te verduidelijken. De verwachting is dat hiermee de betrouwbaarheid van de aangeleverde gegevens zal verbeteren. In de gevallen dat de betrouwbaarheid

achterblijft, zal de toezichthouder de betreffende pensioenfondsen hierop aanspreken.

Materieel toezicht

DNB heeft in 2010 de officiële stukken, zoals statuten en reglementen, van ongeveer tweehonderd pensioenfondsen integraal getoetst op compliance met wet- en regelgeving. Daarnaast zijn de rechtstreekse regelingen van een aantal grote verzekeraars getoetst. Beoordeeld is of de pensioenregelingen en de organisatie van de pensioenfondsen goed in de officiële stukken zijn vastgelegd. Daarmee zijn de financiële risico's voor pensioenfondsen zichtbaar geworden en kan aantasting van aanspraken van deelnemers worden voorkomen. Gebleken is dat vrijwel alle pensioenfondsen bepalingen in hun stukken hadden die in strijd waren met de ten tijde van de toetsing geldende wet- en regelgeving. Ook bij de verzekeraars die zijn getoetst, zijn onregelmatigheden geconstateerd. DNB heeft er op toegezien dat bij ernstige bevindingen, de pensioenuitvoerders de stukken aanpassen. Vanaf 2011 gaat DNB zich meer specifiek op de gebleken risico's richten.

Uitbesteding pensioenadministraties

In 2010 heeft DNB onderzoek gedaan naar het uitbestedingsbeleid van pensioenadministraties van pensioenfondsen. Doel was om te beoordelen of de pensioenfondsen de risico's die samenhangen met uitbesteding van deze administraties op adequate wijze beheersen en de administraties in lijn met de wettelijke bepalingen hebben ingericht. De onderzoeksresultaten leren dat op onderdelen verbeteringen nodig zijn, bijvoorbeeld voor de evaluatie van afspraken, risico-identificatie en -monitoring, en controlewerkzaamheden. Dit onderzoek kan bijdragen aan een verdere professionalisering van uitbesteding en het daaraan gerelateerde risicomanagement.

Herverzekerde pensioenfondsen

Op basis van een eerder besluit van de minister van SZW hoeven herverzekerde pensioenfondsen in de toekomst geen rekening te houden met het kredietrisico op de verzekeraar. Aanleiding voor dit besluit was de verzwakte positie van verzekeraars die tot uitdrukking kwam in lagere ratings, waardoor het kredietrisico van herverzekerde pensioenfondsen jegens verzekeraars moeilijk beheersbaar werd. DNB meent dat er wel degelijk sprake is van kredietrisico en heeft daarom haar zorgen geuit over dit besluit. In de brief van de minister van najaar 2010 aan de Tweede Kamer is dit standpunt van DNB verwoord. Nu er niet langer kapitaaleisen worden gesteld tegenover het kredietrisico van herverzekerde fondsen, wordt het toezicht door DNB op een aangepaste wijze ingevuld.

3.4 Overige instellingen

3.4.1 Beleggingsondernemingen en -fondsen

Beleggingsondernemingen bieden voor rekening en risico van hun klanten financiële diensten aan, zoals vermogensbeheer en bemiddeling bij effectentransacties. Het toezicht op deze partijen door DNB is primair gericht op het waarborgen van de continuïteit van hun dienstverlening. In de uitvoering van dit toezicht is DNB in 2010 meer proportioneel en risicogerichter gaan werken. Door de toezichtactiviteiten explicieter af te stemmen op het risicoprofiel komt meer capaciteit vrij voor intensiever toezicht op de verhoudingsgewijs kleine groep beleggingsondernemingen met een relatief hoog risicoprofiel.

Gedurende 2010 bleven de inkomsten van beleggingsondernemingen over een brede linie onder druk staan. Dit hangt samen met een verdienmodel dat zich kenmerkt door een vaste beheervergoeding over het beheerde vermogen – dat zich in 2010 veelal ongunstig ontwikkelde – en een variabele vergoeding die gerelateerd is aan de – in 2010 vaak tegenvallende – resultaten van de beheerde portefeuille en het aantal transacties. Door deze ontwikkelingen kwam een toenemend aantal beleggingsondernemingen onder verhoogd toezicht te staan. In één geval, waarin niet langer werd voldaan aan de prudentiële vereisten, heeft de AFM, mede op advies van DNB, besloten over te gaan tot het intrekken van de vergunning. DNB houdt daarnaast toezicht op circa 120 beheerders van beleggingsfondsen. Met name beheerders van fondsen die in minder liquide activa hebben belegd, zoals vastgoedfondsen, werden ook in 2010 met tegenvallende resultaten geconfronteerd. Hoewel beheerders van beleggingsfondsen materieel gezien aan vergelijkbare risico's blootstaan als beleggingsonderne-

mingen, gelden voor hen slechts summiere wettelijke prudentiële eisen. In de wetgevingsbrief van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer van najaar 2010 is de wens geuit tot een versterking van het prudentiële toezichtkader voor beheerders van beleggingsfondsen. Deze versterking behelst vooral de introductie van solvabiliteitsvereisten en een adequate rapportage over de financiële positie. Ook het IMF wijst op de noodzaak van een versterking van dit toezichtkader.

3.4.2 Trustkantoren en betaalinstanten

De bedrijfsvoering van trustkantoren wordt door DNB beoordeeld vanuit het perspectief van integriteit. Het is noodzakelijk dat trustkantoren weten wie hun cliënt is en dat zij de mogelijke integriteitrisico's die met de herkomst en bestemming van de middelen van deze cliënten samenhangen adequaat beheersen. In 2010 heeft DNB net als in 2009 bijzondere aandacht besteed aan de toetsing van de beheersing van deze integriteitrisico's. In het verlengde hiervan heeft DNB vanwege de mogelijke integriteitrisico's bij een aantal geselecteerde kantoren onderzoek gedaan naar vastgoed, operationele doelvennootschappen (vennootschappen die handels- of productieactiviteiten verrichten) en doelvennootschappen afkomstig van buitenlandse zogenoemde 'feeders', ofwel de buitenlandse trustkantoren die cliënten aanbrengen bij Nederlandse trustkantoren. De onderzoeken hebben in een enkel geval geleid tot het opleggen van een handhavingsmaatregel.

Vanaf 1 november 2009 zijn door Europese regelgeving ook betaalinstanten onder toezicht van DNB komen te staan (zie tabel 4). Deze instanten houden zich ondermeer bezig met het aanbieden van betaalrekeningen, het uitvoeren van betalingstransacties, de uitgifte en/of aanvaarding van betaalinstrumenten en het uitvoeren van geldtransfers. Genoemde betaalinstanten krijgen naast de integriteitvereisten op grond van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) nu ook te maken met prudentiële vereisten. In 2010 heeft DNB een interne risicoanalyse opgesteld om te kunnen bepalen welke toezichtintensiteit noodzakelijk is voor verantwoord risicogebaseerd toezicht. Betaalinstanten die voor 1 november 2009 reeds actief waren, kunnen in de overgangsregeling tot 30 april 2011 onder voorwaarden hun diensten voortzetten. Indien zij hun hoofdzetel in Nederland hebben, dienen ze van DNB een vergunning te verkrijgen om ook na 30 april 2011 hun diensten te kunnen blijven aanbieden. De Europese regelgeving maakt het mogelijk na vergunningverlening in een Europese lidstaat in andere Europese lidstaten (host) agenten te notificeren die namens de betaalinstante optreden. Als gevolg van een EU paspoort zag DNB het aantal agenten in Nederland stijgen tot 475 ultimo 2010. Op grond van de Wwft vallen ook creditcardmaatschappijen en casino's onder het toezicht van DNB. In 2010 zijn negen creditcardmaatschappijen bezocht. Gebleken is dat in sommige gevallen het cliëntenonderzoek verbetering behoeft, met name op het gebied van identificatie en verificatie van de uiteindelijk belanghebbende. Per instantie zijn afspraken gemaakt over het tijdpad waarbinnen de verbeteringen ingevoerd moeten zijn.

3.5 Integriteittoezicht

3.5.1 Fiscale risico's

In 2010 is het fenomeen fiscale risico's door DNB als toezichtthema benoemd. Onder andere is concreet aandacht besteed aan dividendarbitrage en zijn contacten met de Belastingdienst gelegd over onderwerpen die betrekking hebben op fiscale grensverkenning. DNB zal in het toezicht blijvend aandacht besteden aan de mogelijke effecten van fiscale risico's voor individuele instanten en de financiële sector in brede zin.

3.5.2 Hypotheekfraude

DNB heeft samen met diverse andere deelnemers van het Financieel Expertise Centrum (FEC) onderzoek gedaan naar de rol van geldverstrekkers bij de bestrijding van hypotheekfraude. Door de deelnemende partijen zijn casussen ingebracht waarbij hypotheekfraude heeft plaatsgevonden. In het onderzoek zijn grote verschillen aangetroffen in de wijze waarop geldverstrekkers hun acceptatieproces hebben ingericht. Geconstateerd werd dat hypotheekfraude niet alleen omvangrijke financiële gevolgen heeft voor geldverstrekkers in de vorm van kredietverliezen, maar tevens een breed scala aan andere criminaliteitsvormen faciliteert, uiteenlopend van hennepcultuur tot mensenhandel en prostitutie, en van illegale onderverhuur tot verkrotting en uitbuiting van kansarmen. Vooruitlopend op de publicatie van het eindrap-

port zijn de meest prangende bevindingen en conclusies direct besproken met de geldverstrekkers.

3.5.3 Sanctieregelgeving

DNB houdt toezicht op de naleving van de Sanctiewet 1977 en de Wet voorkoming witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). DNB heeft een onderzoek uitgevoerd naar de naleving van de vereisten van de sanctieregelgeving bij de uitvoering van het betalingsverkeer. Hierbij is speciale aandacht besteed aan de invoering van de EU verordening 'elektronische geldoverboekingen' en het naleven van de Wwft-normen voor correspondent bank relaties. Het onderzoek is uitgevoerd bij negen banken. Over het algemeen zijn het kennisniveau en het bewustzijn over de sanctieregelgeving voldoende. Echter ten aanzien van de concrete uitvoering van de beheersmaatregelen zijn de bevindingen wisselend. Met name daar waar het gaat om (het vastleggen van) het cliëntenonderzoek voor correspondent bank relaties dient een aantal banken maatregelen te treffen.

3.5.4 Cliëntenonderzoek private banking

Onderzocht is voorts in hoeverre banken hun cliëntenonderzoek risicogebaseerd hebben ingericht, conform de Wet ter voorkoming van witwassen en financiering van terrorisme. Het onderzoek richtte zich op de private banking activiteiten van de banken. Focus bij het onderzoek lag op de mate van inzicht van de bank in de herkomst van het vermogen, de huidige en toekomstige (zakelijke) activiteiten van de klant en de wijze van het monitoren van de relatie. Het onderzoek is uitgevoerd bij elf banken. Bij meerdere banken zijn verbeteringen mogelijk ten aanzien van het cliëntenonderzoek en de vastlegging van de beschikbare kennis van de (achtergrond van de) klant, waaronder de herkomst van vermogen.

3.5.5 Vastgoed

Vastgoed is al meerdere jaren een van de speerpunten van het integriteittoezicht van DNB. Vanwege de relatief hoge waarde van vastgoedobjecten, de vaak ondoorzichtige prijsvorming en de complexiteit van de transacties hebben vastgoedactiviteiten een grote aantrekkingskracht voor fraudeurs en witwassers. Dat de toezichthouder sterk inzoomt op vastgoed heeft ertoe geleid dat financiële instellingen meer aandacht besteden aan integriteitrisico's en het opstellen van integriteitbeleid. DNB heeft, na consultatie met de sector, de beleidsregel Integriteitbeleid ten aanzien van vastgoedactiviteiten gepubliceerd. Instellingen met activiteiten in de zakelijke vastgoedsector kunnen aan de hand van deze beleidsregel adequate beheersmaatregelen nemen, met name gericht op het cliëntenonderzoek.

3.6 Markttoetreding

Nieuwe vergunningaanvragen beoordeelt DNB op aspecten als strategie, governance, levensvatbaarheid en gedrag en cultuur van de aanvrager, conform de nieuwe Visie op Toezicht. In 2010 verleende DNB drie vergunningen aan banken, één vergunning aan een elektronische geldinstelling, drie vergunningen aan betaalinstellingen, zeventien aan trustkantoren en acht vergunningen aan verzekeraars, vooral vanwege herstructureringen van bestaande ondernemingen. Net als in voorgaande jaren zoekt DNB regelmatig de dialoog met partijen die de markt wilden betreden of nieuwe initiatieven hebben ontwikkeld waarbij indien nodig een standpunt geformuleerd wordt over hoe nieuwe initiatieven onder de toezichtwetgeving moeten worden beoordeeld, eventueel samen met de AFM. In sommige gevallen oordeelde DNB dat het bedrijfsmodel onvoldoende levensvatbaarheid bood, of dat er sprake was van een ondoorzichtige organisatiestructuur of risicovolle producten. Vier ondernemingen tot het doen van vergunningaanvragen voor banken en vijf voor verzekeraars zijn daarom door de betreffende partijen ingetrokken.

3.6.1 Inschrijvingen in de registers

Het aantal kredietinstellingen is in 2010 licht gestegen, vooral door een toename van het aantal EU-kredietinstellingen dat actief is in Nederland (zie tabel 4). Het aantal pensioenfondsen is door de aanhoudende consolidatie onder de actieve ondernemingspensioenfondsen verder afgenomen. De geldtransactiekantoren die geldtransfers aanbieden vallen sinds de invoering van de Payment Services Directive in Nederlandse regelgeving op 1 november 2009 onder de categorie betaalinstellingen. Ultimo 2010 hebben drie betaalinstellingen een vergunning verkregen.

Tabel 4 Inschrijvingen in de registers

	2006	2007	2008	2009	2010
Kredietinstellingen	738	749	764	777	785
Verzekeraars	368	352	335	320	295
Herverzekeraars				15	15
Pensioenfondsen	767	713	656	579	514
Betaalinstellingen ¹	25	30	29	12	281
Trustkantoren	138	145	152	167	176

¹ Hieronder zijn ook de Geldtransactiekantoren begrepen. In het totaal van 281 zijn tevens begrepen de betaaldienstagenten en instellingen die grensoverschrijdende dienstverrichting in Nederland doen van of door een betaalinstelling uit de EER.

Zie de websites van DNB (www.dnb.nl) en AFM (www.afm.nl) voor de gezamenlijke registers van DNB en AFM.

3.6.2 Verklaring van geen bezwaar

Voor deelnemingen van 10% of meer in of door onder toezicht staande financiële ondernemingen is een zogenoemde verklaring van geen bezwaar (vvgb) nodig. Een vvgb is ook nodig indien een bank een deelneming van 10% of meer verwerft in bepaalde soorten financiële ondernemingen en tevens voor bepaalde andere handelingen door banken zoals fusies en financiële reorganisaties. De jarenlange dalende tendens in het aantal verleende vvgb's is in het verslagjaar al dan niet tijdelijk doorbroken: het aantal vvgb's is licht gestegen naar 456 (zie tabel 5). Deze stijging is toe te schrijven aan de samenvoeging van ABN AMRO Bank en Fortis Bank Nederland. Ook zijn in 2010 twaalf aanvragen voor vvgb's ingetrokken of vonden deelnemingen anderszins geen doorgang. Dergelijke aanvragen worden uiteraard wel in behandeling genomen, maar leiden niet tot een vvgb.

3.6.3 Toetsing beleidsbepalers

Beleidsbepalers moeten deskundig zijn, maar ook betrouwbaar. Dit betekent dat hun integriteit buiten twijfel moet staan. Bij het toetsen van de betrouwbaarheid let DNB op relevante strafrechtelijke, financiële, toezicht, fiscale, bestuursrechtelijke en overige antecedenten. In 2010 zijn 1385 beleidsbepalers getoetst op betrouwbaarheid en/of deskundigheid. Geen enkele aanvraag werd formeel afgekeurd door DNB; 96 aanvragen werden ingetrokken (zie tabel 6).

Tabel 5 Aantal verleende vvgb's

	2006	2007	2008	2009	2010
Totaal vvgb's	941	523	502	384	456
- banken	160	195	175	78	157
- elektronische geldinstellingen					16
- coöperatieve banken	549	-	-	-	-
- verzekeraars	232	190	77	64	77
- beleggingsondernemingen en beheerders icbe		138	250	242	206
Totaal groeps-vvgb's	22	110	32	25	43
- banken	4	68	9	5	20
- verzekeraars	18	31	8	2	12
- beleggingsondernemingen en beheerders icbe	-	11	15	18	11

Tabel 6 Aantal getoetste beleidsbepalers

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Kredietinstellingen	277	236	290	281	319	331
Verzekeraars	478	533	358	440	395	403
Overige Wft	-	-	18	33	5	-
Pensioenfondsen	904	843	716	691	467	460
Betaalinstellingen ¹	47	40	18	34	70	72
Trustkantoren	173	129	178	156	153	119
Totaal	1.879	1.781	1.578	1.635	1.409	1.385
Afgekeurde aanvragen	6	2	-	-	1	-
Ingetrokken aanvragen	13	53	58	33	86	96

¹ Hieronder zijn ook de Geldtransactiekantoren begrepen.

3.7 Handhaving en interventie

3.7.1 Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen

Het handhavingsbeleid van DNB (en AFM) is gericht op het bereiken van normconform gedrag bij de onder toezicht staande instellingen. Om dit te bereiken beschikt DNB over diverse handhavingsinstrumenten;¹ een aantal hiervan is in de financiële wet- en regelgeving vastgelegd. Niet elke overtreding leidt tot de inzet van een wettelijke handhavingsmaatregel. Verschillende andere mogelijkheden tot interventie kunnen worden gebruikt, zoals een waarschuwingsbrief, een verzoek tot herziene rapportage vanwege eerder - door de toezichthouder - geconstateerde onvolkomenheden, een normoverdragend gesprek of een brief waarin het voornemen tot het nemen van een wettelijke maatregel wordt aangekondigd zonder dat het daadwerkelijk opleggen daarvan uiteindelijk nodig blijkt. Van deze andere mogelijkheden tot interventie is ook in het verslagjaar veelvuldig gebruik gemaakt. In veruit de meeste gevallen heeft een dergelijke actie al het gewenste effect, namelijk normconform gedrag.

Ten opzichte van 2009 is in dit verslagjaar het aantal in te dienen herstelplannen door pensioenfondsen substantieel afgenomen. Ook is in 2010 de indiening van kwartaalrapportages en jaarstaten door pensioenfondsen verder verbeterd waardoor er minder lasten onder dwangsom zijn opgelegd. De inzet van wettelijke formele maatregelen kon daardoor in 2010 worden teruggebracht (zie tabel 7). Overigens was het in twee dossiers niet mogelijk om over te gaan tot het opleggen van een voorgenomen bestuurlijke boete vanwege een lacune in het overgangsrecht bij de invoering van een Europese richtlijn in de nationale wetgeving.

3.7.2 Handhaving ten aanzien van illegale instellingen

DNB heeft in 2010 onderzoek gedaan naar ondernemingen die producten aanbieden of activiteiten ontplooiën waarmee de markttoetredingsregels worden overtreden. Gedurende 2010 zijn 73 nieuwe zaken opgepakt. DNB heeft in 2010 onder meer diverse signalen ontvangen over het verschijnsel *crowdfunding*. Bij *crowdfunding* is sprake van het presenteren op internet van een bepaald idee of product waarvoor bij het publiek geld te leen wordt gevraagd dat via een op internet gebaseerd platform bijeen wordt gebracht. Dit geld wordt gebruikt om activiteiten te financieren die vanwege hun specifieke aard of idealistische insteek niet op normale wijze gefinancierd kunnen worden. DNB is hierover in overleg getreden met diverse marktpartijen en andere toezichthouders. Binnenkort zal meer informatie over *crowdfunding* op de website van DNB beschikbaar komen. Verder heeft DNB in 2010 gezamenlijke onderzoeken uitgevoerd met de politie bij ondernemingen die illegaal geldtransfers verrichten. Tijdens de onderzoeken is bewijsmateriaal aangetroffen waaruit blijkt dat deze ondernemingen zich op grote schaal bezighielden met het transfereren van gelden vanuit Nederland naar het buitenland. Daarnaast heeft DNB onderzoek gedaan naar internetbetaalkantoren, die in beginsel als betaaldienstverlener zijn aan te merken. Een aantal vermoedelijke overtreders in deze sector heeft een waarschuwingsbrief gekregen. Voorts is het in 2009 gestarte onderzoek

¹ Zie de nota 'Handhavingsbeleid' van DNB en AFM (www.dnb.nl), waarin is vastgelegd wanneer welk handhavingsinstrument wordt ingezet.

Tabel 7 Maatregelen bij onder toezicht staande instellingen

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Waarvan:						
							Banken	Verzeke- raars ¹	Pen- sioen- fond- sen ²	Betaal- instel- lingen	Trust- kan- toren	Beleg- gings- instel- lingen	Beleg- gings- onder- nemin- gen
Aanwijzing	7	23	11	16	11	12	4	1	-	1	5	-	1
Last onder dwangsom	117	141	124	319	203	114	-	22	89	-	-	-	3
Bestuurlijke boete	-	8	9	8	2	1	-	1	-	-	-	-	-
Financieringsplan	1	3	1	8	0	1	-	1	-	-	-	-	-
Saneringsplan	2	2	2	3	4	0	-	-	-	-	-	-	-
Herstelplan	6	2	-	71	343	13	-	5	8	-	-	-	-
Stille curatele	3	5	-	-	3	3	-	3	-	-	-	-	-
Aanstelling bewindvoerder	-	-	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-	-
Doorhaling uit het register op initiatief DNB	4	14	1	-	1	2	-	-	-	-	-	1	1
Noodregeling	1	1	1	2	1	1	-	1	-	-	-	-	-
Aangifte bij het OM	2	1	-	-	0	0	-	-	-	-	-	-	-

¹ In 1 geval dwangsommen verbeurd voor een totaal bedrag van EUR 5.000,-.

² In 14 gevallen dwangsommen verbeurd voor in totaal EUR 112.000,-.

naar vertegenwoordigende kantoren van buitenlandse banken afgerond. In totaal bleken vijf vertegenwoordigende kantoren meer activiteiten te verrichten dan toegestaan. Door de inzet van informele maatregelen door DNB hebben deze kantoren gekozen voor een legalisatietraject. In het kader van beoogde wetwijzigingen in de Wet toezicht trustkantoren heeft DNB in 2010 diverse partijen die mogelijk werkzaamheden in strijd hiermee verrichten, hierover schriftelijk geïnformeerd. Ook zijn diverse concernfinancieringsmaatschappijen schriftelijk gewezen op de op hen toepasselijke wetgeving en de plicht tot normconform handelen.

In 2010 zijn in totaal 9 wettelijke maatregelen getroffen bij illegale instellingen (zie tabel 8). In twee dossiers was het vanwege een lacune in het overgangsrecht bij de invoering van een Europese richtlijn in de nationale wetgeving niet mogelijk om over te gaan tot het opleggen van een voorgenomen bestuurlijke boete. Daarnaast is er tweemaal externe aangifte gedaan en eenmaal een standpuntbepaling afgegeven.

3.7.3 Maatregelen bij statistiekrapporteurs

Uit hoofde van de Wet financiële betrekkingen buitenland 1994 dienen ingezetenen ten behoeve van het opstellen van statistiek aan DNB te rapporteren. In 2010 zijn in dit kader 300 lasten onder dwangsom en 19 bestuurlijke boetes opgelegd vanwege het niet naleven van deze rapportageverplichtingen (zie tabel 8). Ten behoeve van de transparantie inzake het aantal door DNB genomen formele handhavingsmaatregelen zijn deze opgelegde sancties ook in deze paragraaf opgenomen.

3.7.4 Meldingen op grond van Sanctieregelgeving

Op grond van de Sanctieregelgeving moet worden voorkomen dat financiële middelen, direct of indirect, ter beschikking komen aan (rechts)personen en entiteiten die onder het sanctieregime vallen. Volgens de regelgeving moeten de betreffende financiële tegoeden worden bevroren en dient de financiële dienstverlening in deze gevallen te worden gestaakt of geweigerd. Financiële instellingen moeten in staat zijn om de genoemde personen en entiteiten te herkennen, hun eventuele tegoeden te bevroren en dit onmiddellijk te melden aan

Tabel 8 Maatregelen bij niet onder toezicht staande instellingen

Illegalen	2006	2007	2008	2009	2010	Waarvan in de sectoren:				
						Banken ¹	Verzeke- raars	Pensioen- fondsen	Betaal- instellingen	Trust- kantoren
Last onder dwangsom	6	4	1	3	1	1	-	-	-	-
– <i>waarvan gepubliceerd</i>	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Bestuurlijke boete	16	7	15	8	1	1	-	-	-	-
– <i>waarvan gepubliceerd</i>	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-
Publicatie	1	-	-	4	0	-	-	-	-	-
Aanwijzing	-	3	3	4	5	3	-	-	2	-
Stille curatele	-	1	1	2	2	2	-	-	-	-
Aangifte bij het OM	1	2	-	2	2	2	-	-	-	-
Noodregeling	1	-	-	0	0	-	-	-	-	-
Faillissement op verzoek DNB	-	1	-	0	0	-	-	-	-	-
Statistiek rapporteurs										
Last onder dwangsom	362	158	403	160	300					
Bestuurlijke boete	3	7	13	8	19					

¹ *Dwangsommen verbeurd voor in totaal EUR 50.000,-. Bestuurlijke boetes voor een totaal bedrag van EUR 25.000,-.*

² *Dit zijn rapporteurs die uit hoofde van de Wet financiële betrekkingen buitenland 1994 ten behoeve van het opstellen van statistiek aan DNB rapporteren. In 50 gevallen zijn dwangsommen verbeurd voor een totaal bedrag van EUR 201.500,-. Bestuurlijke boetes voor een totaal van EUR 203.700,-.*

DNB. In 2010 zijn op grond van de Sanctieregelgeving 34 meldingen gedaan, die overigens meerdere bevrozingen kunnen omvatten. Na onderzoek zijn vijf bevrozingen vrijgegeven.

3.7.5 Bezwaar- en beroepsprocedures

Het aantal bezwaarzaken is in 2010 aanzienlijk gestegen ten opzichte van 2009 (zie tabel 9). Oorzaak van deze toename is gelegen in de toepassing van het depositogarantiestelsel als gevolg van het faillissement van DSB Bank. Deze bezwaarschriften zijn ingediend door voormalige rekeninghouders van DSB Bank die het niet eens zijn met een gehele of gedeeltelijke afwijzende beslissing op hun aanvraag voor een vergoeding onder het depositogarantiestelsel. Van de 231 bezwaarzaken zijn per 31 december 2010 168 bezwaarzaken afgehandeld. Sinds een wetwijziging in 2009 is het mogelijk om bezwaar te maken tegen besluiten tot invordering van verbeurde dwangsommen. Van deze mogelijkheid wordt in toenemende mate gebruik gemaakt. In 2010 heeft DNB voor het eerst deze nieuwe categorie bezwaarschriften behandeld. Ten behoeve van de transparantie inzake het aantal door DNB behandelde procedures bevat de tabel dit jaar voor het eerst de categorie statistiekrapporteurs op grond van de Wet financiële betrekkingen buitenland 1994. Dit betreft niet alleen procedures tegen de hierboven opgenomen sanctiebesluiten, maar ook procedures tegen invorderingsbeschikkingen en besluiten tot aanwijzing als statistiekrapporteur.

Ook het aantal lopende en afgehandelde (hoger) beroepszaken is ten opzichte van 2009 aanzienlijk gestegen (zie tabel 9). Oorzaak daarvan is het in 2009 en 2010 gestegen aantal afgehandelde bezwaarschriften over de toepassing van het depositogarantiestelsel inzake Icesave en DSB, dat doorwerkt in het aantal (hoger) beroepsprocedures in 2010. In 2010 zijn 29 van de in totaal 71 (hoger) beroepsprocedures afgehandeld. Van deze 29 in (hoger) beroep getoetste DNB besluiten - of de rechtsgevolgen daarvan - zijn er 26 besluiten volledig in stand gebleven. In één zaak is het beroep gegrond verklaard omdat de rechter van oordeel was dat DNB het bezwaarschrift niet inhoudelijk had mogen behandelen, nu dit bezwaarschrift te laat was ingediend. In twee zaken is het beroep op één ondergeschikt punt gegrond verklaard en zijn beide besluiten voor het overige in stand gebleven.

Tabel 9 Bezwaar- en (hoger) beroepsprocedures

	Bezwaarschriftprocedures					(Hoger) beroepsprocedures				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Kredietinstellingen (Wtk, Wft)	42	19	10	45 (32)	88 (81)	15	14	7	10 (4)	45 (41)
Verzekeraars (Wtv, Wtn, Wft)	23	21	4	23	14	8	5	7	6	0
Pensioenfondsen (Pw, Psw, Wvb, Wet Bpf 2000)	60	41	36	38	36	8	12	14	5	2
Betaalinstellingen (Wgt)	3	6	2	4	3	8	2			2
Trustkantoren (Wtt)	4	4	19	8	3	4	5	6	11	8
Beleggingsondernemingen- en instellingen (Wtb, Wte, Wft)	61	21	43	47 (7)	71 (9)	8	9	7	6 (2)	8
Statistiekrapporteurs (Wfbb)					16					6
Totaal	193	112	114	165 (39)	231 (90)	51	47	41	38 (6)	71 (41)

Toelichting: Dit betreft de in het betreffende jaar afgesloten zaken alsmede de per 31 december van het betreffende jaar nog in behandeling zijnde zaken. Cijfers tussen haakjes in de kolom 2009 en 2010 betreft het aantal zaken van particulieren over de toepassing van het depositogarantiestelsel (Icesave, DSB) resp. het beleggingscompensatiestelsel (TPC, St. George Private Finance) en zijn meegeteld met het totaal aantal zaken van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen.

4 KOSTEN EN FINANCIERING

In paragraaf 4.1 staat de ontwikkeling van de toezichtkosten beschreven. Deze wordt in paragraaf 4.2 uitgesplitst naar doelgroep. De daaropvolgende paragraaf biedt informatie over aansprakelijkstellingen. De slotparagraaf 4.4 geeft tekst en uitleg over de financiering van het toezicht.

4.1 Toezichtkosten

De kosten van het toezicht bedragen EUR 105,1 miljoen. Dat is EUR 11,9 miljoen lager (10%) dan begroot (EUR 117,0 miljoen). Hieraan liggen de volgende zaken ten grondslag:

Toezichtkosten lager dan begroot door:	EUR mln
a) Inzet capaciteit op onderzoeken en DGS-werkzaamheden	-3,3
b) Juridisch advies	-3,7
c) Pensioenlast	-4,1
d) Overig	-0,8
Totaal	-11,9

- In 2010 hebben zowel de betrokkenheid van DNB bij extern geïnitieerde onderzoeken naar de financiële crisis als het depositogarantiestelsel de nodige capaciteit van de toezichtorganisatie gevergd, met name van beleidsmedewerkers en juridische medewerkers. Vanwege het publieke karakter komen deze werkzaamheden niet voor doorberekening via de toezichtkosten in aanmerking. Deze kosten komen ten laste van de centrale banktaak financiële stabiliteit. De toezichtkosten zijn daarom EUR 3,3 miljoen lager dan begroot.
- Het risico op juridische (aansprakelijkheids-)procedures was in aanloop naar 2010 sterk toegenomen als gevolg van de crisis. Daarnaast voorzag DNB voor 2010 een uitzonderlijk hoge vraag naar externe juridische advisering in verband met crisisgerelateerde toezichtincidenten en uitbreiding van de toezichtinspanningen. De verwachte toename van juridische kosten heeft plaatsgevonden, maar heeft zich later gemanifesteerd dan voorzien. Hierdoor zijn deze kosten in het verslagjaar lager dan begroot. Voor 2011 wordt opnieuw een uitzonderlijk hoge vraag naar externe juridische advisering voorzien. Daarnaast is ook hier capaciteit ingezet voor de onder a genoemde taken. Het effect ten opzichte van de begroting is -EUR 3,7 miljoen.
- Met ingang van 2010 is voor de berekening van de pensioenlasten gebruik gemaakt van de mogelijkheid deze te baseren op de betaalde premies. Dit zorgde voor een flinke toename van de pensioenlast in de begroting 2010 ten opzichte van 2009. Echter, vanwege een bijgestelde raming van de salarissom en een lager premiepercentage zijn de pensioenlasten van DNB lager dan begroot. Het effect ten opzichte van de begroting is -EUR 4,1 miljoen.
- De overige kosten onderschrijden per saldo EUR 0,8 miljoen, onder andere als gevolg van uitstel van investeringen door vertraging bij de verbouwing van het pand in Amsterdam.

4.2 Kosten per doelgroep

In deze paragraaf worden in aanvulling op bovenstaande algemene effecten alleen de specifieke kostenontwikkelingen per doelgroep besproken.

Banken

Er is sprake van een onderschrijding van de begroting van EUR 4,1 miljoen (9%), veroorzaakt door lagere pensioenlasten en lagere kosten voor juridisch advies.

Pensioenfondsen

De kosten voor het pensioentoezicht zijn EUR 2,9 miljoen (11%) lager dan begroot. Dit wordt veroorzaakt door lagere pensioenlasten en lagere kosten voor juridisch advies. Daarnaast onderschrijden de kosten het budget doordat capaciteit is ingezet ten behoeve van activiteiten

Tabel 1 Werkelijke kosten 2010 per groep financiële instellingen

EUR miljoen

	Realisatie Begroting		Verschil	Realisatie	Realisatie	Realisatie
	2010	2010		2009	2008	2007
Banken ¹	42,81	46,92	-4,10	38,16	35,04	45,21
Pensioenfondsen	23,87	26,77	-2,90	23,71	17,15	21,38
Verzekeraars	27,81	30,84	-3,02	23,70	20,97	25,16
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	<i>23,68</i>	<i>25,98</i>	<i>-2,31</i>	<i>19,96</i>	<i>17,29</i>	<i>20,31</i>
<i>Zorgverzekeraars</i>	<i>4,14</i>	<i>4,85</i>	<i>-0,72</i>	<i>3,74</i>	<i>3,68</i>	<i>4,85</i>
Betaalinstellingen ²	2,85	2,97	-0,12	2,41	1,77	2,62
Trustkantoren	2,72	3,04	-0,33	2,87	2,83	3,73
Beleggingsinstellingen	0,83	0,87	-0,04	0,83	0,63	0,56
Beleggingsondernemingen	3,32	3,50	-0,18	2,71	2,38	2,87
Casino's, cc-mijnen en sanctiewet	0,13	0,55	-0,42	0,26	0,35	0,72
FEC-eenheid	0,79	1,57	-0,77	0,84	0,14	0,00
Totaal toezichtkosten	105,16	117,03	-11,87	95,47	81,24	102,26
Bijdrage instellingen voor toezichtkosten	80,82	91,80	-10,98	74,65	58,74	84,94
Gemiddeld aantal fte's ³	625	645	-20	641	642	657

1 Banken inclusief Electronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

2 Betreft m.i.v. 2010 Betaalinstellingen, voorheen Geldtransactiekantoren

3 Direct personeel plus toegerekende ondersteuning (182,1 fte in 2010).

waarvan de kosten ten laste komen van de centrale banktaak financiële stabiliteit wegens het publieke karakter van de activiteiten. Het gaat hier met name om capaciteit van beleidsmedewerkers en niet om capaciteit van het uitvoerend toezicht.

Verzekeraars

De kosten voor het toezicht op verzekeraars zijn EUR 3,0 miljoen (10%) lager dan begroot. Dit wordt onder andere veroorzaakt door lagere pensioenlasten en lagere kosten voor juridisch advies. Daarnaast onderschrijden de kosten het budget doordat capaciteit is ingezet ten behoeve van activiteiten waarvan de kosten ten laste komen van de centrale banktaak financiële stabiliteit wegens het publieke karakter van de activiteiten. Het gaat hier met name om capaciteit van beleidsmedewerkers en niet om capaciteit van het uitvoerend toezicht.

Overige instellingen en Sanctiewet

De kosten voor betaalinstellingen onderschrijden het budget met EUR 0,1 miljoen door lagere pensioenlasten.

De kosten voor Trustkantoren onderschrijden het budget met 0,3 miljoen door lagere inzet van capaciteit en lagere pensioenlasten.

De kosten voor Beleggingsondernemingen onderschrijden het budget met EUR 0,2 miljoen door lagere pensioenlasten. De kosten voor Beleggingsinstellingen zijn conform begroting. Toezicht uit hoofde van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en uit hoofde van de Sanctiewet onderschrijden met EUR 0,4 miljoen, voornamelijk door lagere inzet van capaciteit.

FEC-eenheid

De kosten voor de FEC-eenheid zijn EUR 0,8 miljoen lager dan begroot. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het feit dat er minder capaciteit is ingezet dan begroot.

4.3 Aansprakelijkstellingen

Het kan voorkomen dat DNB uit hoofde van haar toezichttaak of anderszins aansprakelijkstellingen ontvangt (of aankondigingen van aansprakelijkstellingen). De directie beoordeelt (mede op basis van ingewonnen juridisch advies) of deze (aankondigingen van) aansprakelijkstellingen gezien de strekking, materialiteit en waarschijnlijkheid mogelijk zouden kunnen

leiden tot een niet of niet volledig als toezichtkosten verhaalbare claim in welk geval besloten wordt al dan niet een voorziening te treffen. Indien het bedrag waarvoor de verplichting kan worden afgewikkeld niet met voldoende betrouwbaarheid kan worden vastgesteld wordt volstaan met vermelding in deze toelichting. De directie heeft ter zake de ontvangen aansprakelijkstellingen geen aanleiding gezien om in het verslagjaar een voorziening te treffen.

Vorderingen van twee voormalige directeuren van een kredietinstelling

In deze procedure tegen DNB heeft het gerechtshof Amsterdam bij tussenarrest van 15 juni 2010 geoordeeld dat het gerechtshof er van uit heeft te gaan dat de door het College van Beroep voor het bedrijfsleven in 2006 herroepen toezichtmaatregelen onrechtmatig waren jegens betrokkenen en dat deze onrechtmatige besluiten aan DNB kunnen worden toegerekend. De omvang van de totale schade moet nog worden vastgesteld, waarbij het gerechtshof het percentage eigen schuld aan de zijde van betrokken ex-directeuren op 60% heeft bepaald. Zowel de betrokken ex-directeuren als DNB hebben tegen dit tussenarrest cassatieberoep bij de Hoge Raad ingesteld.

Overige aansprakelijkstellingen

De in het jaarverslag 2009 opgenomen overige aansprakelijkstellingen tegen DNB - ingediend namens gedupeerde Fortis-aandeelhouders en rekeninghouders van DSB - zijn in het verslagjaar 2010 niet opgevolgd door een rechtsmaatregel tegen DNB. Eind november 2010 is wel een nieuwe collectieve actie aangekondigd namens gedupeerde rekeninghouders van DSB, maar dit heeft nog niet tot rechtsmaatregelen geleid.

4.4 Financiering toezichtkosten

De financiering vindt plaats op basis van een door de minister vastgestelde heffingssystematiek (zie bijlage 2). Eens per jaar wordt een rekening verzonden aan de instellingen. In die rekening wordt het exploitatiesaldo van de verschillende groepen financiële instellingen over het voorgaande jaar verrekend met de heffing (op basis van de begroting) voor het lopende jaar. Het exploitatiesaldo over 2010 is het bedrag dat in 2011 met de overheid en instellingen moet worden verrekend. De verrekening gebeurt op basis van de instemming van de minister met een daartoe strekkend voorstel in de verantwoording.

Het exploitatiesaldo wordt per groep financiële instellingen in twee stappen vastgesteld. Eerst wordt de definitieve heffing berekend op basis van de werkelijke kosten (zie tabel 2). Vervolgens wordt het exploitatiesaldo berekend. Dit gebeurt door het verschil te nemen tussen het definitief te heffen bedrag en de gerealiseerde opbrengsten² (zie tabellen 3 en 4).

Bij de verdeling van de kosten tussen overheid en financiële instellingen is rekening gehouden met de aanvullende overheidsbijdrage voor het voorbereiden van wet- en regelgeving in 2010. Deze bijdrage is het gevolg van de uitspraak van het College van Beroep voor het bedrijfsleven op 18 juni 2008. Ook is rekening gehouden met de overgangsregeling voor beleggingsondernemingen met een publieksfunctie naar aanleiding van de aanpassing van de heffingssystematiek voor deze groep in 2008.

In 2009 is Financiën – mede naar aanleiding van de CBb-uitspraak – gestart met een algemene herbezinning op de bekostigingssystematiek. In 2010 is de Tweede Kamer door de ministers van Financiën en SZW geïnformeerd over de voorgenomen aanpassingen. Beoogd wordt om de systematiek te vereenvoudigen en de schommelingen in de te heffen bedragen te verminderen. Tevens zal de systematiek beter worden vastgelegd in wet- en regelgeving. De verwachting is dat dit in 2011 tot (een definitief voorstel voor) een nieuwe bekostigingssystematiek leidt.

DNB stelt voor om voor alle doelgroepen het exploitatiesaldo over 2010 met de instellingen en de overheid te verrekenen in 2011. Als de minister dit voorstel volgt, betekent dit dat de afrekening van 2010 wordt gecombineerd met de heffing op basis van de begroting 2011. De teruggave aan de overheid ad EUR 0,87 miljoen wordt verrekend met de uitkering van het slotdividend over 2010 van DNB aan de Staat.

² De gerealiseerde opbrengsten bestaan uit de heffing op basis van de begroting en de opbrengsten uit boetes, dwangsommen en leges. Als gevolg van tarifiering en bijbehorende afrondingsverschillen, kan de heffing op basis van de begroting enigszins afwijken van de begrote kosten.

Tabel 2 Nacalculatie overheidsbijdrage en bijdrage instellingen over 2010

EUR miljoen

	Werkelijke kosten 2010	Nacalculatie bijdrage overheid	<i>waarvan bijdrage handhaving</i>	<i>waarvan bijdrage wet- en reg.</i>	<i>waarvan overgangs- regeling</i>	Nacalculatie bijdrage instellingen
Banken ¹	42,81	9,47	5,57	3,91		33,34
Pensioenfondsen	23,87	2,86	1,67	1,19		21,02
Verzekeraars	27,81	5,92	3,89	2,03		21,89
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	<i>23,68</i>	<i>5,13</i>	<i>3,31</i>	<i>1,81</i>		<i>18,55</i>
<i>Zorgverzekeraars</i>	<i>4,14</i>	<i>0,79</i>	<i>0,58</i>	<i>0,22</i>		<i>3,34</i>
Betaalinstellingen	2,85	2,57	2,57	0,00		0,28
Trustkantoren	2,72	2,17	2,17	0,00		0,54
Beleggingsinstellingen	0,83	0,04	0,03	0,01		0,79
Beleggingsondernemingen	3,32	0,38	0,13	0,04	0,20	2,95
Casino's, cc-mijen en sanctiewet	0,13	0,13	0,13	0,00		0,00
FEC-eenheid	0,79	0,79	0,79	0,00		0,00
Totaal	105,16	24,34	16,97	7,17	0,20	80,82

¹ Banken inclusief Electronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).**Tabel 3 Te verrekenen met overheid in 2011**

EUR miljoen

	Nacalculatie bijdrage overheid	Voorschot	Te verrekenen
Banken ¹	9,47	8,57	0,90
Pensioenfondsen	2,86	2,46	0,40
Verzekeraars	5,92	6,74	-0,82
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	<i>5,13</i>	<i>5,66</i>	<i>0,53</i>
<i>Zorgverzekeraars</i>	<i>0,79</i>	<i>1,09</i>	<i>0,29</i>
Betaalinstellingen	2,57	2,68	-0,11
Trustkantoren	2,17	2,44	-0,27
Beleggingsinstellingen	0,04	0,04	0,00
Beleggingsondernemingen	0,38	0,17	0,21
Casino's, cc-mijen en sanctiewet	0,13	0,55	-0,42
FEC-eenheid	0,79	1,57	-0,77
Totaal	24,34	25,22	-0,87

¹ Banken inclusief Electronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

Tabel 4 Te verrekenen met instellingen 2010

EUR miljoen

	Nacalculatie bijdrage instellingen	Voorschot totaal	<i>waarvan regulier</i>	<i>waarvan leges</i>	<i>waarvan b & d²</i>	Te verrekenen
Banken ¹	33,34	38,51	37,59	0,82	0,10	-5,17
Pensioenfondsen	21,02	23,51	23,34		0,17	-2,49
Verzekeraars	21,89	25,68	25,36	0,32	0,00	-3,79
<i>Verzekeraars (exclusief Zorg)</i>	18,55	21,93	21,61	0,32	0,00	-3,38
<i>Zorgverzekeraars</i>	3,34	3,75	3,75		0,00	-0,41
Betaalinstellingen	0,28	0,10	0,09	0,01	0,00	0,18
Trustkantoren	0,54	0,68	0,60	0,04	0,04	-0,14
Beleggingsinstellingen	0,79	0,95	0,86	0,10	0,00	-0,16
Beleggingsondernemingen	2,95	3,19	2,98	0,21	0,00	-0,24
Casino's, cc-mijen en sanctiewet FEC-eenheid						
Totaal	80,82	92,63	90,81	1,51	0,31	-11,81

¹ Banken inclusief Electronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).² Boetes en dwangsommen.

5 CONTROLEVERKLARING

Wij hebben de ZBO-verantwoording (hierna 'het overzicht') voor het jaar eindigend op 31 december 2010 van De Nederlandsche Bank N.V. te Amsterdam gecontroleerd. De verantwoording is gedateerd 1 maart 2011. Deze verklaring heeft uitsluitend betrekking op:

- Tabel 'Kosten en financiering toezicht' op pagina 5;
- Tabel 1 op pagina 37 'Werkelijke kosten 2010 per groep financiële instellingen';
- Tabel 2 op pagina 39 'Nacalculatie overheidsbijdrage en bijdrage instellingen over 2010';
- Tabel 3 op pagina 39 'Te verrekenen met overheid in 2011';
- Tabel 4 op pagina 40 'Te verrekenen met instellingen in 2011';
- Bijlage 3 'Kosten toezicht' op pagina 47 tot en met 49.

Verantwoordelijkheid van de directie

De directie van de vennootschap is verantwoordelijk voor het opstellen van het overzicht. De directie is tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als de directie noodzakelijk acht om het opstellen van het overzicht mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over het overzicht op basis van onze controle. Wij hebben onze controle verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse controlestandaarden. Dit vereist dat wij voldoen aan de voor ons geldende ethische voorschriften en dat wij onze controle zodanig plannen en uitvoeren dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat het overzicht geen afwijkingen van materieel belang bevat.

Wij zijn overeengekomen de volgende controlewerkzaamheden te verrichten:

- Controle of de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2010 een getrouw beeld geven.
- Controle of de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2010 in overeenstemming zijn met de Regeling bekostiging financieel toezicht met kenmerk FM 2003-1852 en voldoen aan aanvaardbare bedrijfseconomische grondslagen.

Een controle omvat het uitvoeren van werkzaamheden ter verkrijging van controle-informatie over de bedragen en toelichtingen in het overzicht. De geselecteerde werkzaamheden zijn afhankelijk van de door de accountant toegepaste oordeelsvorming, met inbegrip van het inschatten van de risico's dat het overzicht een afwijking van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten.

Bij het maken van deze risico-inschattingen neemt de accountant de interne beheersing in aanmerking die relevant is voor het opstellen van het overzicht door de vennootschap, gericht op het opzetten van controlewerkzaamheden die passend zijn in de omstandigheden. Deze risico-inschattingen hebben echter niet tot doel een oordeel tot uitdrukking te brengen over de effectiviteit van de interne beheersing van de vennootschap. Een controle omvat tevens het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte de grondslagen kostentoekening, zoals uiteengezet in Bijlage 2 op pagina 44 tot en met 46, en van de redelijkheid van de door de directie van de vennootschap gemaakte schattingen, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van het overzicht.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is om een onderbouwing voor ons oordeel te bieden.

Oordeel

Naar ons oordeel geeft het overzicht voor het jaar eindigend op 31 december 2010 van De Nederlandsche Bank N.V.:

- de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2010 getrouw weer;
- de kosten, opbrengsten en voorschotten van het toezicht over het jaar 2010 weer in overeenstemming met de Regeling bekostiging financieel toezicht met kenmerk FM 2003-1852 en voldoen deze aan aanvaardbare bedrijfseconomische grondslagen.

Basis voor financiële verslaggeving en beperking in gebruik en verspreidingskring

Wij vestigen de aandacht op het doel waarvoor het overzicht is opgesteld en met welke basis voor financiële verslaggeving. Hieruit volgt dat het overzicht en onze verklaring daarbij zijn bedoeld voor de directie van de vennootschap ter verantwoording aan Ministerie van Financiën en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Het overzicht en onze verklaring daarbij zijn niet geschikt voor andere doeleinden. De controleverklaring (of delen daarvan) mag daarom, zonder onze uitdrukkelijke schriftelijke toestemming vooraf, niet in welke vorm dan ook aan derden ter beschikking worden gesteld. Wij aanvaarden derhalve geen aansprakelijkheid jegens derde partijen die inzage krijgen in deze verklaring of deze verklaring in handen krijgen. Dit doet geen afbreuk aan ons oordeel.

Amsterdam, 1 maart 2011
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

R.A.J. Swaak

BIJLAGE I BEDRIJFSVOERING

De nadruk die in het verslagjaar lag op het trekken van lessen uit de crisis en het verbeteren van het toezicht heeft ook in de bedrijfsvoering geleid tot verbeterprojecten. Zo is er een nieuwe Visie op Leiderschap ontwikkeld. Hierin worden enkele rode draden in het gewenste managementgedrag aangemerkt, waarbij de nadruk ligt op de wijze van oordeelsvorming, het bewaken van voortgang en resultaatgericht handelen. Daarnaast is de Toezichtacademie opgezet, om de ontwikkeling van alle medewerkers bij Toezicht te stimuleren. Vakmanschap, meesterschap en leiderschap staan daarin centraal. Hiervoor wordt bij DNB aanwezige kennis gemobiliseerd en wordt samengewerkt met nationale en internationale onderwijsinstellingen.

In het verslagjaar heeft DNB tevens haar HR-systeem gemoderniseerd. Dit is op 1 januari 2011 in productie genomen. De overgang past in het streven naar moderne, toegankelijke en breed toepasbare systemen. Per 1 januari 2010 is de vestiging in Apeldoorn waar van oudsher het verzekerings- en pensioentoezicht was ondergebracht, gesloten. Vanaf dat moment zijn alle toezichthoudende taken geconcentreerd in Amsterdam. Hierdoor is de samenwerking, uitwisseling en synergie binnen de Toezichtsector verbeterd. Het pand in Amsterdam is uitgebouwd en gemoderniseerd. Er is een passend veiligheid en beveiligings-beleid ontwikkeld en de voorzieningen zijn hierop aangepast. Op het gebied van planning en control is de doorlooptijd van het begrotingsproces geoptimaliseerd. In de informatietechnologie zijn stappen gezet bij het 'werken onder architectuur' en zijn de voorbereidingen getroffen voor 'tijd- en plaats onafhankelijk werken'.

Maatschappelijk verantwoord ondernemen

In 2010 is een brede stakeholderdialoog gevoerd met een uitgebreide kring van bij DNB betrokken instanties. Mede op basis van deze stakeholderdialoog heeft DNB de volgende langetermijnvisie geformuleerd. DNB integreert en verankert duurzaamheid zo veel mogelijk in haar bedrijfsvoering en taakuitoefening. Met het MVO-beleid en -activiteiten wil DNB bovendien een bijdrage aan leveren aan het herstel van vertrouwen in de financiële sector. Duurzaamheid, integriteit, governance, gedrag en cultuur zijn daarbij kernbegrippen. Op grond van de langetermijnvisie worden jaarlijks speerpunten geformuleerd. De MVO-speerpunten voor 2010 zijn grotendeels gerealiseerd, waaronder:

- een sterke verbetering van de efficiëntie op het gebied van bankbiljettendistributie, waardoor een bijdrage is geleverd aan de reductie van CO₂-uitstoot door vermindering van het aantal transportbewegingen van en naar DNB;
- de vaststelling van het beleid ten aanzien van Verantwoord Beleggen bij DNB;
- het meenemen van het onderwerp Gedrag & cultuur in het toezichtsproces: er zijn pilot-onderzoeken gehouden bij een aantal instellingen en er is een toezichtaanpak uitgewerkt;
- de realisatie van de streefcijfers 2010 van het Charter 'talentvolle vrouwen naar de top' voor het actief voeren van een diversiteitsbeleid in de periode 2008-2012, gericht op het realiseren van een hogere instroom, doorstroom en behoud van vrouwelijk talent;
- de formulering van een groen ICT-beleid.

Een volledig verslag van ons MVO-beleid en activiteiten is te vinden in het Maatschappelijk verslag 2010. Onderzocht wordt of het reguliere Jaarverslag en Maatschappelijk verslag kunnen worden geïntegreerd.

BIJLAGE 2 GRONDSLAGEN

KOSTENTOEREKENING

Deze bijlage geeft een overzicht van de grondslagen die in deze ZBO-verantwoording zijn gehanteerd bij de toerekening van de kosten aan de ZBO-taken van DNB.

Gehanteerde sleutels

De toerekening van de kosten naar de hoofdtaken en toezichtwetten gebeurt voor de primaire divisies aan de hand van de capaciteitsverdeling (in fte's). Voor de toerekening van de interne ondersteuning zijn de sleutels in de onderstaande tabellen gehanteerd.

De verdeling van de gerealiseerde toezichtkosten over de doelgroepen is grotendeels gebaseerd op de verantwoording van bestede capaciteit (urenverantwoording).

Heffingssystematiek

In 2004 is de huidige systematiek voor de bekostiging van het financieel toezicht door de minister van Financiën ingevoerd. Deze systematiek is gebaseerd op het rapport 'Herziening financiering toezicht op de financiële marktsector' (Tweede Kamer, vergaderjaar 2002-2003, 28122, nr.16) van een werkgroep van Financiën en de toezichthouders. Mede op grond van het rapport 'Maat Houden' (Tweede Kamer, vergaderjaar 1995-1996, 24036, nr.22) is het profijtbeingsel voor de toerekening van de kosten van het toezicht geïntroduceerd. Dit betekent dat:

- a. de kosten voor het toezicht, behoudens de kosten van de repressieve handhaving en het toezicht uit hoofde van Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) en de Sanctiewet, worden gefinancierd door de onder toezicht staande instellingen;
- b. daarbinnen de kosten van bepaalde toezichthandelingen worden gefinancierd door de instellingen voor wie deze handelingen worden verricht, ook wel leges genoemd.

In 2007 is de bekostiging van het toezicht door het ministerie van Financiën, DNB en de AFM geëvalueerd. Dit heeft op 9 juli 2007 geresulteerd in een rapportage aan de Tweede Kamer. In 2007 is ook de overheidsbijdrage voor het toezicht van DNB geëvalueerd. Op grond van de uitkomsten is per doelgroep een percentage voor de overheidsbijdrage voorgesteld (zie percentages in de tabel in de hiernavolgende paragraaf). Dit percentage zal periodiek worden herzien, voor het eerst in 2011.

Naar aanleiding van de uitspraken van het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBB) van 18 juni 2008 vergoedt de overheid met ingang van 2007 ook kosten van DNB die rechtstreeks verband houden met het tot stand brengen van wet- en regelgeving.

In 2009 is Financiën – mede naar aanleiding van de CBB-uitspraak – gestart met een algemene herbezinning op de bekostigingssystematiek. In 2010 is de Tweede Kamer door de ministers van Financiën en SZW geïnformeerd over de voorgenomen aanpassingen. Beoogd wordt om de systematiek te vereenvoudigen en de schommelingen in de te heffen bedragen te verminderen. Tevens zal de systematiek beter worden vastgelegd in wet- en regelgeving. De verwachting is dat dit in 2011 tot (een definitief voorstel voor) een nieuwe bekostigingssystematiek leidt. De voorliggende verdeling is nog gebaseerd op de bestaande systematiek.

De heffingssystematiek per doelgroep³ is weergegeven in de Tabel Doelgroep Kernelementen.

Leges voor individuele handelingen

In de wet- en regelgeving is vastgelegd dat de toezichthouders voor individuele handelingen leges moeten heffen. Deze bevoegdheid heeft over het algemeen een 'dwingend' karakter. Deze leges worden jaarlijks bij Ministeriële Regeling vastgesteld op voorstel van de toezichthouder. De eenmalige toezichthandelingen waarvoor leges kunnen worden vastgesteld, worden onderscheiden in:

- i. 'pre-toelatingshandelingen': vergunning, ontheffing, verklaring van ondertoezichtstelling, inschrijving in het register, betrouwbaarheids- en deskundigheidstoetsing in het kader van vergunning en inschrijving in het register;
- ii. 'post-toelatingshandelingen': verklaring van geen bezwaar, betrouwbaarheids- en deskundigheidstoetsing na melding of in het kader van een verklaring van geen bezwaar.

Boetes en dwangsommen

Door de opgelegde boetes en dwangsommen betalen overtreders (een deel van) de eigen extra toezichtkosten. De boetes en dwangsommen worden niet in de begroting opgenomen. Het totaal van de in enig jaar ontvangen boetes en dwangsommen wordt sectorgewijs verrekend met de heffingen van de instellingen van het daaropvolgende jaar.

Wijze van heffen en verrekenen

Jaarlijks wordt door DNB voor het doorlopende toezicht een factuur verzonden aan de onder toezicht staande instellingen. Hierbij worden de kosten die voortvloeien uit de goedgekeurde begroting van het lopende jaar in rekening gebracht, gesaldeerd met het exploitatiesaldo en de ontvangsten uit hoofde van boetes en dwangsommen van het voorgaande jaar. Leges voor individuele handelingen worden per handeling gefactureerd.

Tabel Belangrijkste toerekeningsleutels ondersteuning¹

Aspect	Belangrijkste element	Toegerekend naar/op basis van
Besturing		
Directie	Directie	Personele capaciteit afdelingen
Finance	Finance	Personele capaciteit afdelingen
Iad	Procesoptimalisatie Accountantsonderzoeken	Afgenomen uren Personele capaciteit afdelingen
Ict	Ict werkplekken Exploitatie Ict advies en projecten	Aantal pc's Gebruikte applicaties en data-opslag Afgenomen uren
P&O	P&O Advies en beleid	Personele capaciteit afdelingen
Informatie/ communicatie	Informatiedienst ² Externe communicatie Interne communicatie Vertalingen	Personele capaciteit afdelingen Personele capaciteit afdelingen Personele capaciteit afdelingen Afgenomen uren
Facilitair	Huisvesting Fd werkplekken Repro Fd advies	Aantal vierkante meters Aantal werkplekken Gemaakte repro kosten in euro Afgenomen uren
Beveiliging en transport	Standaard bewaking kantoorpand Beveiligingsbeleid, bewaking en transport waarden	Personele capaciteit afdelingen Betalingsverkeer

¹ Voor de overzichtelijkheid zijn hier niet alle producten met hun kostenverdeelsleutel weergegeven.

² Inclusief archief en bibliotheek.

BIJLAGE 3 KOSTEN TOEZICHT

Doelgroep	Kernelementen
Banken	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 13 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - vast tarief per rapporterende instelling (afdeling I, II en III instellingen) - variabel tarief (van toepassing op afdeling I en II instellingen) op basis van Risk Weighted Assets (RWA) volgens degressief stelsel
Pensioenfondsen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 7 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - vast tarief per instelling - variabel tarief op basis van premie-inkomen en directe beleggingsopbrengsten
Verzekeraars	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 14 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - vast tarief per instelling - variabel tarief op basis van bruto premie inkomen of aantal verzekerden (Zorgverzekeraars)
Betaalinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 90 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - vast tarief per rapporterende instelling - variabel tarief op basis van geldstromen
Beleggingsinstellingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 4 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - op basis van het balanstotaal.
Beleggingsondernemingen	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 4 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - op basis van de voor het gedragtoezicht geldende heffingssystematiek
Trustkantoren	<ul style="list-style-type: none"> - reguliere overheidsbijdrage: 80 procent - aanvullende overheidsbijdrage i.v.m. CBb-uitspraak - tarief op basis van omzet
Casino's, cc-mijnen ⁴ en Sanctiewet	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 100 procent
FEC	<ul style="list-style-type: none"> - overheidsbijdrage: 100 procent

³ Doelgroepen worden in de diverse kostenregelingen aangeduid met categorieën.

⁴ Betreft het Wwft-toezicht op casino's en creditcardmaatschappijen. Overige toezichtkosten in verband met de Wwft zijn opgenomen in de kosten per sector.

BIJLAGE 4 AFKORTINGENLIJST

AFM:	Autoriteit Financiële Markten
ARK:	Algemene Rekenkamer
CBB:	College van Beroep voor het bedrijfsleven
CDS:	Credit Default Swaps
CEBS:	Committee for European Banking Supervisors
CEIOPS:	Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors
EBA:	European banking Authority
ECB:	Europese Centrale Bank, European Central Bank
EIOPA:	European Insurance and Occupational Pensions Authority
ESA:	European Supervisory Authority
ESCB:	Europees Stelsel van Centrale Banken, European System of Central Banks
ESFS:	European System of Financial Supervisors
ESMA:	European Securities and Markets Authority
ESRB:	European Systemic Risk Board
FEC:	Financieel Expertise Centrum
FIRM:	Financiële Instellingen Risicoanalyse Methode
FTK:	Financieel ToetsingsKader
FSB:	Financial Stability Board
MVO:	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
PFG:	Pension Fund Governance
PPI:	Premiepensioeninstelling
PUO:	Pensioen Uitvoerings Organisaties
QIS:	Quantative Impact Studie
RvC:	Raad van Commissarissen
SREP:	Supervisory Review and Evaluation Process
SZW:	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Vvgb:	Verklaring van geen bezwaar
Wft:	Wet op het Financieel Toezicht
Wgt:	Wet inzake de geldtransactiekantoren
Wtt:	Wet toezicht trustkantoren
Wwft:	Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme
ZBO:	Zelfstandig BestuursOrgaan

Tabel 1 Ontwikkeling toezichtkosten

EUR miljoen

	Banken ¹	Pensioen- fondsen ²	Verzeke- raars ³	Betaal- instel- lingen	Beleg- gingsin- stellingen	Beleg- gings- onderne- mingen	Trust- kantoren	Casino's, cc-mijen en sanctie- wet	FEC- eenheid	Totaal begroting	Totaal realisatie
Begroting 2004	43,76	21,25	18,19	0,87	0,57	2,72	1,13	7,64		96,13	
Realisatie 2004	38,85	18,63	16,77	0,50	0,38	3,03	0,48	5,52			84,16
Begroting 2005	39,19	20,80	20,00	2,24	0,55	3,27	3,23	0,76		90,04	
Realisatie 2005	37,01	20,20	22,16	1,93	0,33	2,98	2,63	0,66			87,91
Begroting 2006	39,46	21,17	23,81	2,27	1,02	3,49	3,27	0,76		95,25	
Realisatie 2006	35,82	20,19	24,94	2,42	0,77	2,76	2,85	0,65			90,39
Begroting 2007	38,01	21,96	26,76	2,52	0,88	2,89	3,13	0,63		96,78	
Realisatie 2007	45,23	21,38	25,16	2,62	0,56	2,87	3,73	0,72			102,28
Begroting 2008	39,61	22,23	26,60	2,29	0,90	2,97	3,05	0,62		98,27	
Realisatie 2008	35,04	17,15	20,97	1,77	0,63	2,38	2,83	0,35	0,14		81,24
Begroting 2009	34,81	19,31	22,68	2,09	0,73	2,42	2,66	0,51	1,14	86,34	
Realisatie 2009	38,16	23,71	23,70	2,41	0,83	2,71	2,87	0,26	0,84		95,47
Begroting 2010	46,92	26,77	30,84	2,97	0,87	3,50	3,04	0,55	1,57	117,03	
Realisatie 2010	42,81	23,87	27,81	2,85	0,83	3,32	2,72	0,13	0,79		105,16

¹ Banken inclusief elektronische geldinstellingen en overige kredietinstellingen (niet banken).

² Hieronder is opgenomen materieel toezicht op verzekeraars uit hoofde van Pw en vanaf 2006 toezicht op zorgverzekeraars.

³ Tot 2010 betreft het hier de geldtransactiekantoren.

Tabel 2 Kosten toezicht per doelgroep

EUR miljoen

	Banken	Pen- sioen- fondsen	Verze- keraars	Betaal- instel- lingen	Beleg- gings- instel- lingen	Beleg- gings- onder- nemin- gen	Trust- kan- toren	Casi- no's, cc- mijen en sanc- tiewet	FEC een- heid	Real- satie Q4 2010	Begro- ting 2010	Verschil	Real- satie 2009	Real- satie 2008
Uitvoerende activiteiten														
Toetreding	1,13	0,45	0,94	0,57	0,02	0,24	0,35	0,00	-	3,71	4,02	-0,31	3,61	3,40
Lopend toezicht	15,06	9,61	11,36	0,51	0,31	1,12	1,06	0,04	0,35	39,42	42,35	-2,93	32,02	27,42
Handhaving	1,33	1,45	0,60	0,32	0,12	0,16	0,10	0,02	0,18	4,27	3,20	1,07	5,33	1,54
Statistiek	1,92	1,01	1,11	0,20	-	0,18	-	-	-	4,41	4,98	-0,57	3,42	2,92
Totaal uitvoerend	19,43	12,51	14,01	1,60	0,45	1,70	1,51	0,06	0,53	51,81	54,56	-2,75	44,37	35,27
Toezichtbrede activiteiten														
Kennisopbouw	0,45	0,03	0,12	-	-	0,00	-	-	-	0,59	0,46	0,14	0,58	0,90
Extern beleid en regelgeving	2,53	0,56	1,03	0,00	0,00	0,01	-	0,00	-	4,14	6,04	-1,90	3,50	3,56
Intern beleid	2,10	1,14	1,32	0,02	0,04	0,10	0,00	0,02	-	4,73	4,26	0,47	2,95	2,66
Juridische activiteiten	2,90	0,55	0,53	0,08	0,02	0,22	0,22	-	-	4,54	8,00	-3,46	5,72	3,81
Externe communicatie	0,38	0,26	0,25	0,02	0,00	0,02	0,01	0,00	0,00	0,96	2,06	-1,10	1,02	0,86
Grote projecten														
Totaal toezichtbreed	8,37	2,54	3,25	0,13	0,07	0,36	0,24	0,02	0,00	14,97	20,82	-5,85	13,77	11,78
Totaal primaire activiteiten	27,80	15,06	17,26	1,73	0,52	2,06	1,75	0,08	0,54	66,78	75,38	-8,59	58,14	47,06
Totaal ondersteunende activiteiten	15,02	8,82	10,56	1,13	0,31	1,26	0,97	0,06	0,26	38,38	41,65	-3,27	37,33	34,18
Totaal toezichtkosten	42,81	23,87	27,81	2,85	0,83	3,32	2,72	0,13	0,79	105,16	117,03	-11,87	95,47	81,24
Begroting 2010	46,92	26,77	30,84	2,97	0,87	3,50	3,04	0,55	1,57	117,03				
Verschil	-4,10	-2,90	-3,02	-0,12	-0,04	-0,18	-0,33	-0,42	-0,77			-11,87		

Tabel 3 Toezichtkosten catagoraal 2011

EUR miljoen

	Banken	Pen- sioen- fond- sen	Verzeke- raars	Betaal- instel- lingen	Beleg- gings- instel- lingen	Beleg- gings- onder- nemin- gen	Trust- kantoren	Casino's, cc-mijen en sanctie- wet	FEC een- heid	Totaal
Reguliere bedrijfskosten										
Personeelskosten	30,18	17,70	20,66	2,13	0,66	2,50	1,98	0,08	0,42	76,31
Andere beheerskosten	10,55	5,03	5,75	0,57	0,13	0,66	0,62	0,05	0,35	23,71
Afschrijvingen	2,48	1,45	1,68	0,19	0,05	0,21	0,14	0,01	0,04	6,24
Productiekosten bankbiljetten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Overige bedrijfsopbrengsten	-0,23	-0,20	-0,17	-0,02	-0,01	-0,03	-0,02	-0,00	-0,00	-0,68
Geactiveerde kosten	-0,16	-0,10	-0,12	-0,01	-0,00	-0,01	-0,01	-0,00	-0,00	-0,42
Totaal	42,81	23,87	27,81	2,85	0,83	3,32	2,72	0,13	0,79	105,16
Fte										
Primaire activiteiten	171,9	103,3	122,5	12,6	3,9	14,5	11,8	0,4	2,2	442,9
Ondersteunende activiteiten	70,9	41,8	50,2	5,4	1,5	6,1	4,7	0,3	1,3	182,1
Totaal fte	242,8	145,0	172,7	18,0	5,4	20,5	16,5	0,7	3,5	625,0

